

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právní úprava ekologického zemědělství

2007

Jan Vytiska

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra práva životního prostředí

Téma:

Právní úprava ekologického zemědělství

Diplomant:

Jan Vytiska

Vajgar 587/III

377 01, Jindřichův Hradec

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem v ní vyznačil všechny prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, dne 15.1.2007

.....

Děkuji panu Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za podněty a odbornou pomoc, kterou mi poskytl při vypracování této práce.

Obsah

Použité zkratky	7
Úvod	8
1. Problematika EZ a jeho právní úpravy	9
1.1 Úvod do problematiky.....	9
1.2 Vymezení pojmů.....	10
1.2.1 Pojem ekologické zemědělství	10
1.2.2 Ostatní pojmy.....	12
1.3 Účel úpravy EZ	13
1.3.1 Obecně.....	13
1.3.2 Jednotlivé problematiky	14
1.4 Historie	16
1.5 Prameny úpravy.....	17
2. IFOAM, Codex Alimentarius.....	18
2.1 Pojem a historie IFOAM	18
2.2 Principy IFOAM.....	19
2.3 Normy IFOAM	20
2.3.1 Obecně.....	20
2.3.2 Základní standardy IFOAM pro organickou produkci a výrobu.....	20
2.3.3 Akreditační kritéria IFOAM pro orgány certifikující ekologickou produkci a výrobu	21
2.4 Budoucnost IFOAM	22
2.5 Codex Alimentarius	22
3. Právní úprava EZ v EU.....	24
3.1 Společná zemědělská politika	24
3.2 Komunitární právo.....	25
3.3 Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91	26
3.3.1 Obecně.....	26
3.3.2 Rozsah působnosti nařízení a základní pojmy	27
3.3.3 Označování	27
3.3.4 Kontrolní systém a dovoz ze třetích zemí	29
3.3.5 Ekologické pěstování rostlin.....	29
3.3.6 Ekologický chov zvířat	30
3.3.7 Obsah příloh nařízení Rady (EHS) č. 2092/91	31
3.4 Další normy sekundárního práva týkající se EZ.....	32
3.4.1 Normy měnící nařízení Rady (EHS) č. 2092/91	32
3.4.2 Některé další normy sekundárního práva týkající se EZ	34
3.5 Financování EZ v EU.....	36
3.5.1 Období do konce roku 2006	37
3.5.2 Období od roku 2007	38
3.6 Budoucnost EZ v EU.....	39
4. Právní úprava EZ v České republice	41
4.1 Historie	41
4.1.1 Obecně.....	41
4.1.2 Metodický pokyn pro ekologické zemědělství.....	41
4.1.3 Historie právních norem týkajících se EZ	42
4.1.4 Vývoj zákona č. 242/2000 Sb. a jeho prováděcích předpisů.....	44
4.1.5 Historie kontrolních a certifikačních orgánů v ČR.....	46

4.2 Právní úprava EZ v ČR	47
4.3 Zákon č. 242/2000 Sb. a předpisy vydané k jeho provedení	48
4.3.1 Obecně.....	48
4.3.2 Základní pojmy vymezené zákonem č. 242/2000 Sb.....	49
4.3.3 Právní úprava některých institutů EZ v ČR	50
4.4 Nadstandardní úprava	54
4.4.1 Směrnice svazů.....	54
4.4.2 Standardy KEZ	55
4.5 Kontrolní a certifikační systém.....	56
4.5.1 Obecně.....	56
4.5.2 Funkce pověřené osoby	56
4.6 Finanční podpora EZ v ČR	58
4.6.1 Plány, programy, zákony	58
4.6.2 Nadační fond pro ekologické zemědělství.....	60
4.7 Budoucnost EZ v ČR.....	60
5. Právní úprava EZ v Spolkové republice Německo.....	62
5.1 Historie	62
5.1.1 Počátky a směry EZ	62
5.1.2 Historie EZ od 70. let	63
5.2 Právní úprava EZ v Německu	64
5.2.1 Struktura právní úpravy EZ v Německu	64
5.2.2 Úprava EZ na úrovni spolkového práva Německa	64
5.2.3 Úprava EZ na úrovni spolkových zemí Německa.....	66
5.2.4 Nadstandardní úprava.....	66
5.3 Kontrolní a certifikační systém.....	67
5.4 Finanční podpora EZ v Německu	68
5.5 Budoucnost EZ v Německu.....	69
6. Právní úprava EZ v Rakousku	69
6.1 Historie	69
6.2 Právní úprava EZ v Rakousku.....	70
6.2.1 Struktura právní úpravy EZ v Rakousku	70
6.2.2 Právní úprava EZ v Rakousku	71
6.2.3 Nadstandardní úprava.....	72
6.3 Kontrolní a certifikační systém.....	73
6.4 Finanční podpora EZ v Rakousku.....	74
6.5 Budoucnost EZ v Rakousku	74
7. Právní úprava EZ ve Švýcarsku	75
7.1 Historie	75
7.2 Právní úprava EZ v Švýcarsku	76
7.2.1 Struktura právní úpravy EZ ve Švýcarsku	76
7.2.2 Právní úprava EZ ve Švýcarsku.....	76
7.2.3 Nadstandardní úprava.....	78
7.3 Kontrolní a certifikační systém.....	79
7.4 Finanční podpora EZ ve Švýcarsku	80
7.5 Budoucnost EZ ve Švýcarsku.....	80
8. Komparace	81
8.1 Úvod	81
8.2 Problematika hospodaření	81
8.3 Problematika výroby.....	82
8.4 Kontrolní a certifikační systém.....	82

8.5 Problematika označení	83
8.6 Finanční podpora.....	83
Použitá literatura:.....	87
Knihy:.....	87
Články:	89
Internetové články:	89
Dokumenty a zprávy:.....	91
Zusammenfassung:	96

Použité zkratky

AEO	agroenvironmentální opatření
AMA	Agrarmarkt Austria (Zemědělský trh Rakousko)
BLE	Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung (Spolkový úřad pro zemědělství a výživu)
CA	Codex Alimentarius
GMO	geneticky modifikovaný organismus
IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements (Mezinárodní organizace ekologického zemědělství)
IOAS	International Organic Accreditation Service (Mezinárodní ekologický akreditační úřad)
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EZOZF	Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EZZF	Evropský zemědělský záruční fond
EZ	ekologické zemědělství
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizace pro výživu a zemědělství)
FOA	Nadační fond pro ekologické zemědělství
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
MZe	Ministerstvo zemědělství
NSPRV	Národní strategický plán rozvoje venkova ČR
PRV	Plán rozvoje venkova
SAPARD	Speciální předvstupní program pro rozvoj zemědělství a venkova
SZP	Společná zemědělská politika
WHO	World Health Organisation (Světová zdravotnická organizace)

Úvod

Tato práce se zabývá problematikou právní úpravy ekologického zemědělství. Jedná se o v současné době aktuální problematiku. Ekologické zemědělství je mladé a velmi dynamické odvětví zaznamenávající v posledních dvou desetiletích několikanásobný nárůst produkce a poptávky po produktech v tomto systému vyrobených. Stejně tak jako jiné odvětví společenského života musí být i tato oblast právně upravena. Cílem mé práce je pochopení a objasnění podstaty a účelu této právní úpravy, zkoumání jejího vývoje, současné podoby a možného vývoje z pohledu de lege ferenda.

Rozhodl jsem se zkoumat danou problematiku v České republice a pro komparační účely jsem zvolil německy mluvící země, jmenovitě Spolkovou republiku Německo, Rakousko a Švýcarsko.

V první kapitole se zaměřím na vymezení základních pojmů a uvedení do problematiky. Druhá kapitola popisuje funkce důležitých mezinárodních organizací a norem. Kapitola třetí je věnována právní úpravě ekologického zemědělství na úrovni zákonodárství Evropské unie. Čtvrtá kapitola se zabývá právní úpravou ekologického zemědělství v rámci legislativní činnosti České republiky. Pátá, šestá a sedmá kapitola studuje danou právní úpravu v zahraničí. Obsahem osmé kapitoly je komparace výše uvedených právních úprav ekologického zemědělství.

1. Problematika EZ a jeho právní úpravy

1.1 Úvod do problematiky

Existuje málo oblastí týkajících se člověka natolik jako zemědělství. Zemědělský systém produkuje potraviny, svojí činností ovlivňuje stav životního prostředí a tím přímo i zdraví nás všech. Zemědělství vzniklo přibližně již 4 000 let před Kristem. V roce 1840 bylo objeveno složení popela a tak položeny základy k vynalezení a používání chemických hnojiv. V 20. století došlo poté k velké industrializaci zemědělství, tedy masivnímu používání syntetických pesticidů a umělých hnojiv. Výroba potravin se tím na jednu stranu zjednodušila, avšak na úkor životního prostředí a zdravotní nezávadnosti vzniklých produktů. Alternativou k tomuto druhu zemědělství se stalo zemědělství ekologické, vzniknuvší již po první světové válce. Jeho náplní je hospodaření v maximálním souladu s přírodou, tedy minimálně poškozovat krajinu, šetrně zacházet ze zvířaty a produkovat kvalitní potraviny, tím je myšleno především zdravé a chutné.

Ekologické zemědělství přímo souvisí s myšlenkou **trvale udržitelného rozvoje** společnosti, což je takový *rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů¹.*

Pojmem, souvisejícím s pojmem trvale udržitelného rozvoje a současně i s ekologickým zemědělstvím, je pojem **trvale udržitelného zemědělství**. Ačkoli byl tento pojem mnohokrát definován, nebyla doposud přijata jedna obecná definice. Definice, která je citována nejčastěji, považuje *trvale udržitelné zemědělství za zemědělství, které je ekologicky únosné, ekonomicky*

¹ Ustanovení § 6 zákona č. 17/1992 Sb.. o životním prostředí.

*přijatelné, sociálně spravedlivé a humánní*². Udržitelné zemědělství by mělo plnit všechny hlavní funkce zemědělství³

- **funkci produkční** – produkce potravin a dalších výrobků
- **funkci mimoprodukční**
 - o **funkci sociální** – podpora zaměstnanosti na venkově a jeho osídlení
 - o **funkci ekologickou** – ochrana přírody a krajiny a tvorná činnost

Ekologické zemědělství jako multifunkční zemědělství plní všechny tyto funkce a je tak zcela v souladu s trvale udržitelným zemědělstvím.

1.2 Vymezení pojmů

1.2.1 Pojem ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství bylo do novely č. 553/2005 Sb. definováno v zákoně č. 242/2000 Sb. jako *zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamožují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce, a který zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat v souladu s požadavky zvláštního právního předpisu*⁴.

V současné době legální definice ekologického zemědělství v České republice chybí. Důvodem jejího vyřazení ze zákona bude pravděpodobně neúplnost definice výše uvedené a očekávání jednotného definování pojmu na mezinárodní úrovni. Dalo by se tak usuzovat i z usnesení Evropského parlamentu pro ekologické potraviny a zemědělství z roku 2005, kde je pod číslem 26 uvedeno: *Evropský parlament zdůrazňuje, že definice ekologického*

² Šimek M.: Základy nauky o půdě 4: Degradace půdy, Biologická fakulta JU, České Budějovice 2004, s. 155.

³ Damohorský, M., Smolek M.: Zemědělské právo, IFEC s.r.o., Praha 2001, s. 10.

⁴ Ustanovení §3 a) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, v původním znění.

zemědělství se musí týkat nikoliv pouze výrobní metody, ale rovněž souboru zemědělských postupů, které zajišťují ohled na životní prostředí a biologickou rozmanitost a umožňují výrobu zdravých, kvalitních potravin. Je nezbytné dosáhnout přijetí této definice na mezinárodních fórech, aby bylo možné ochránit zvláštnost sektoru ekologického zemědělství v kontextu mezinárodního obchodu⁵.

Vzhledem k tomu, že definice ekologického zemědělství není obsažena ani v legislativě EU, bude třeba se při vymezování tohoto pojmu opírat o případnou judikaturu nebo definici Evropského statistického úřadu. Tato definuje ekologické zemědělství jako *způsob výroby, kterému se přisuzuje větší hodnota a klade se větší důraz na ochranu životního prostředí a v živočišné výrobě se dbá na větší pohodu a šetrný chov zvířat. Syntetické chemické produkty jako průmyslová hnojiva, pesticidy, přídatné látky a léčiva se v tomto způsobu výroby vůbec nepoužívají nebo jsou proti konvenčnímu zemědělství podstatně redukovány. Jako ekologické bude zemědělství na úrovni EU označeno pouze tehdy, když budou dodržovány legislativní normy EU o ekologickém zemědělství. Ekologické zemědělství se odlišuje podle údajů statistiků EU od jiných výrobních způsobů zemědělské výroby prostřednictvím aplikace zákonem stanovených výrobních pravidel, způsobů certifikace a specifického systému označování⁶.*

Mezi všeobecně akceptované definice patří definice Codexu Alimentarius, uvedená i v Evropském akčním plánu pro EZ a potraviny, podle níž je *„ekologické zemědělství uzavřený systém zemědělské produkce s podílem rostlinné i živočišné produkce, který dává přednost vnitropodnikovému oběhu látek před vstupem externích produkčních faktorů“⁷.*

⁵ Ustanovení č. 26 usnesení Evropského parlamentu k evropskému akčnímu plánu pro ekologické potraviny a zemědělství (2004/2202(INI)), Úřední věstník 320 E , 15/12/2005 s. 242-247.

⁶ Javůrková, J: Informace Eurostatu o ekologickém zemědělství EU [online], Agronavigátor, 2003, [cit. 10.1.2007]. Dostupné z:

<<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ids=0&ch=24&typ=i&val=13335>>.

⁷ Švamberský, V.: Pravidla ekologického zemědělství a ekologický chov včel, Zpravodaj KEZ o.p.s. 5, Praha 2002, s. 7.

Jedná se tedy o druh zemědělského hospodaření, které dbá na životní prostředí a jeho složky⁸.

1.2.2 Ostatní pojmy

Pojmy zde uvedené slouží pouze k uvedení do problematiky, hlouběji budou popsány v jednotlivých kapitolách, především v kapitole o národní úpravě EZ v ČR. Při vymezení základních pojmů, týkajících se ekologického zemědělství ponechává současná evropská legislativa poměrně široký prostor legislativě národní.

„Akreditace“ – pověření (v EZ pověřené osoby výkonem kontrolní a certifikační činnosti)

„Biopotravina“ – potravina vyrobená z bioproduktů

„Bioprodukt“ – surovina rostlinného či živočišného původu pocházející z ekologického zemědělství

„Certifikace“ – osvědčování (v EZ ekologického původu produktů)

„Ekologický podnikatel“ – osoba hospodařící na ekofarmě (též ekologický zemědělec, či ekozemědělec)

„Ekofarma“ – hospodářská jednotka, na níž je ekologicky hospodařeno.

„GMO“ – geneticky modifikovaný organismus, tedy organismus, jehož dědičný materiál byl pozměněn způsobem, kterého se přirozenou cestou nedosáhne ani pářením, ani přirozenou rekombinací⁹

⁸ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC s.r.o., Praha 2001, s. 82.

⁹ Ustanovení článku 2, odst. 2 směrnice Rady 90/220/EHS, o záměrném uvolňování geneticky manipulovaných organismů do prostředí.

„**Konverze**“ – doba, ve které se uskutečňuje přeměna zemědělského hospodaření na ekologické (také přechodné období)

„**Osoba podnikající v ekologickém zemědělství**“ – ekologický podnikatel, výrobce potravin, obchodník s potravinami, výrobce biokrmiv a dodavatel bioosiv a biosadby (v předpisech EU je užíván pojem **subjekt trhu**)

„**Ostatní bioprodukt**“ – krmivo či rozmnožovací materiál (sadba či osivo) pocházející z EZ (ekologické krmivo, ekologický rozmnožovací materiál)

„**Pověřená osoba**“ – osoba zabývající se kontrolou osob podnikajících v EZ a certifikací produktů (též kontrolní organizace)

1.3 Účel úpravy EZ

1.3.1 Obecně

V současné době rozlišujeme čtyři základní druhy zemědělského hospodaření.

- zemědělství konvenční
- zemědělství ekologické
- geneticky manipulované zemědělství
- integrované zemědělství

Zatímco konvenční zemědělství je nám známé jako současně převažující systém, tedy jako zemědělství, ve kterém je používáno nadměrné množství pesticidů a syntetických hnojiv, ostatní druhy jsou společností známé již méně. Zemědělství geneticky manipulované je hospodařením za používání GMO a jejich derivátů. Integrované zemědělství je zemědělstvím šetrným k přírodě více než zemědělství konvenční, nikoli však natolik, jako je zemědělství ekologické. O zemědělství ekologickém pojednává tato práce.

Smyslem právní úpravy EZ je především

- úprava ekologického způsobu hospodaření a vymezením zakázaných/přikázaných činností jeho odlišení od ostatních druhů zemědělského hospodaření
- určení osoby oprávněné produkovat biopotraviny, uvádět do oběhu, přepravovat, osvědčovat jejich původ, oprávněně kontrolovat průběh hospodaření, popř. sankcionovat správní delikty v této oblasti
- ochrana spotřebitele definováním, které výrobky lze považovat za výrobky produkované v ekologické zemědělství
- úprava problematiky koexistence různých způsobů zemědělského hospodaření
- úprava průběhu kontrolní a certifikační činnosti
- úprava nároku na dotaci pro osoby hospodařící v systému EZ

1.3.2 Jednotlivé problematiky

Problematika hospodaření – osoba hospodařící v systému ekologického zemědělství se zavazuje k hospodaření šetrnému k životnímu prostředí. V tomto systému je zakázáno používat vymezené látky, především syntetické pesticidy, průmyslová hnojiva a GMO. Zacházení s hospodářskými zvířaty musí být šetrné, zvířata musí být chována v prostoru o minimální určité rozloze a musí být krmena přirozenými krmivy. Aby mohlo být zemědělství považováno za ekologické, je tedy nutno splnit tyto a další podmínky. K stanovení těchto podmínek slouží právní úprava, která obsahuje i sankce ukládané při jejichž nesplnění, např. sankci neuznání produkce za ekologickou. Upravena musí být také problematika koexistence, tedy paralelní existence různých druhů zemědělského hospodaření.

Problematika výroby – z produktů vypěstovaných v EZ je možno dále vyrábět biopotraviny či jiné nepotravinové výrobky. Proces výroby a její kontroly musí být taktéž upraven, stejně tak jako vymezení povolených výrobků z EZ.

Problematika kontroly a certifikace – proces výroby ekologického produktu musí podléhat kontrole a následné certifikaci. Kontrola je v systému EZ preventivní a průběžná. Kontrolovány jsou veškeré výrobní kroky tak, aby mohl mít spotřebitel jistotu, že kupuje výrobek „vyšší kvality“. Řádně vyrobený ekologický výrobek je poté pověřenou osobou certifikován. Zákonem musí být vymezeno, kdo může vykonávat kontrolní a certifikační činnost a kdo vykonává dozor nad touto osobou, stejně tak jako průběh kontroly a certifikace.

Problematika označení – k označení certifikovaného výrobku jsou používány speciální ochranné známky a slova či zkratky. Funkcí označení je odlišení ekologických výrobků od výrobků pocházejících z jiných zemědělských systémů. Napodobování těchto značek či používání výše uvedených pojmů u výrobků nepocházejících z EZ je zakázáno a sankcionováno jako hospodářský delikt.

Problematika financování – EZ je nákladnější než ostatní druhy zemědělství. V systému, kde jsou zakázány intenzifikační prostředky, je třeba vyššího nasazení pracovních sil k dosažení produkce srovnatelné s produkcí z jiných systémů. Výrobky pocházející z EZ by byly tedy bez státní podpory podstatně dražší. Ekologické zemědělství zároveň plní mimoprodukční funkce, je šetrnější k přírodě, čímž šetří na následné asanaci, a intenzivnějším používáním lidských pracovních sil podporuje zaměstnanost na venkově. Z výše uvedených důvodů je třeba EZ finančně podporovat a tuto podporu zákonně upravit.

1.4 Historie

Ekologické zemědělství vzniklo v období po 1. světové válce iniciativou zemědělců, kteří se sami rozhodli hospodařit v souladu s přírodou. Zemědělci byli taktéž již v druhé polovině 70. let první, kdo se pokusili tento prostor regulovat určitými pravidly. Pravidla vydávali prostřednictvím svazů, ve kterých se sdružovali, v podobě směrnic. Tyto pravidla zavazovala pouze členy svazu. První takové směrnice byly vydány anglickým svazem "Soil Association" v roce 1967. V 70. letech vznikla první mezinárodní organizace zabývající se ekologickým zemědělstvím IFOAM (International Federation of Agriculture Movements). Jedním z jejích úkolů byla nadnárodní regulace prostoru EZ. IFOAM vydala první nadnárodní normy (Basic standards) v roce 1980.

První veřejnoprávní úpravou EZ byly zákony vydané v druhé polovině 80. let. Rakousko včlenilo problematiku ekologického zemědělství do Rakouského potravinového zákoníku v roce 1983, v následujících letech byla tato oblast upravena na zákonné úrovni i v dalších zemích (Dánsko, Francie, Švýcarsko)¹⁰.

V roce 1991 se ekologické zemědělství stalo součástí komunitárního práva, a to *nařízením Rady (EHS) č. 2092/91 o Ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označováním zemědělských produktů a potravin*. Tato norma vycházela z Basic Standards IFOAM, určila produkční postupy, závazné mechanismy pro kontrolu, certifikaci a označování a je platná dodnes¹¹.

¹⁰ Urban, J., Šarapatka, B. a kol.: Ekologické zemědělství – učebnice pro školy i praxi I. díl, MZe ČR a PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Praha 2003, s. 45.

¹¹ Homolka, P., Ostrý, V., Urban, J.: Ekologické zemědělství - zdroj bezpečných krmiv a potravin. Studie Vědeckého výboru výživy zvířat při VÚŽV Praha - Uhřetěves, Praha 2005, s. 6.

1.5 Prameny úpravy

✓ současné době je ekologické zemědělství upraveno na několika úrovních

Na veřejnoprávní úrovni – tyto normy jsou vydávány orgánem veřejné moci a jsou bezprostředně závazné pro subjekty, kterých se týkají

- **komunitárním právem EU** – je platné pro členy EU, ústřední normou, týkající se EZ, je nařízení Rady (EHS) č. 2092/91
- **na vnitrostátní úrovni** – většina států vydává v oblasti EZ vlastní závazné právní normy, tyto normy musí být u členských států EU plně v souladu s právem EU

Na soukromoprávní úrovni – normy, kterými se dobrovolně zavazují členové organizací, svazů a dalších spolků. Jedná se o nadstandardní úpravu, tyto normy jsou přísnější než normy veřejnoprávní. Hospodaření dle níže uvedených norem by mělo zaručovat kvalitnější výrobky pro spotřebitele (výrobky jsou označeny značkou organizace, či svazu).

- na mezinárodní úrovni – v rámci **standardů IFOAM** majících význam především v oblasti mezinárodního obchodu
- na vnitrostátní úrovni – **směrnicemi jednotlivých vnitrostátních svazů** sdružujících ekozemědělce (PRO-BIO, Bioland, Demeter, Bio Süssle) a směrnice osob, disponujících vlastními bioznačkami (např. obchodní řetězec Billa – Ja!natürlich).

Nezávazné normy – normy, které nejsou právně závazné, ale jsou uznávány a používány

- na mezinárodní úrovni, v rámci **doporučení Codex Alimentarius** (viz. 2.5)

✓ oblasti EZ se nevyskytují, či čistě jen výjimečně, bilaterální a multilaterální mezinárodní smlouvy.

2. IFOAM, Codex Alimentarius

2.1 Pojem a historie IFOAM

Mezinárodní organizace ekologického zemědělství (*International Federation Of Agriculture Movements*, IFOAM) je organizací sdružující svazy ekologických zemědělců, výzkumné, vzdělávací instituce a další subjekty pohybující se v oblasti EZ z více než 100 zemí světa. Byla založena v roce 1972 na popud prezidenta francouzské farmářské organizace "Nature et progres", který celosvětově apeloval na nutnost spojení se k zabezpečení existence a budoucnosti ekologického zemědělství. Reakcí na tuto výzvu se stalo setkání zástupců pěti organizací z Francie, Velké Británie, Švédska, Jižní Afriky a USA a následné založení organizace IFOAM. Jedním z prvních cílů vzniklé organizace bylo sbírání a rozšiřování informací o ekologickém hospodaření a jeho principech. Druhým cílem bylo upozornění na nebezpečí konvenčního zemědělství a poukázání na jeho katastrofální dopad na životní prostředí a venkov, přičemž ekologické zemědělství bylo navrženo jako částečný způsob řešení. Počet členských organizací se během tří let zvýšil z 5 na 50. V 90. letech vstoupila IFOAM do spolupráce s OSN (Organizací spojených národů) a FAO (Food and Agriculture Organization - Organizace pro výživu a zemědělství). Současný počet členských organizací je přibližně 750 ze 108 zemí světa¹², prezidentem je Gerald A. Hermann a centrálou IFOAM je Bonn. IFOAM vydává mezinárodní Standardy pro ekologické zemědělství, první nadnárodní směrnice vydala v roce 1980¹³.

¹² The IFOAM Organizational Structure [online], IFOAM, 2005, [cit. 05.01.2007]. Dostupné z: <http://www.ifoam.org/about_ifoam/inside_ifoam/organization.html>.

¹³ Michaud, J., Wynen, E., Bowen, D.: Harmonization and Equivalence in Organic Agriculture Volume 1. UNCTAD, FAO & IFOAM, 2004, s. 4.

2.2 Principy IFOAM¹⁴

Ekologické zemědělství vychází dle IFOAM ze 4 principů a to principu zdraví, ekologie, spravedlnosti a péče.

Princip zdraví

Zdraví jedince nemůže být separováno od zdraví ekosystému. Úlohou ekologického zemědělství je udržování a zlepšování zdraví ekosystému a organismů, počínaje od nejmenších v půdě a člověkem konče. Ekologické zemědělství je určeno k výrobě produktů té nejvyšší kvality, produktů pro člověka nejzdravějších. Vyhýbá se používání umělých hnojiv, pesticidů, zvířecích léků a přísad do potravin, které by mohly mít nežádoucí zdravotní účinky.

Princip ekologie

Ekologické zemědělství by mělo být založeno na živých ekologických systémech a cyklech, mělo by pracovat v součinnosti s nimi, napodobovat je a pomáhat jejich udržení.

Princip spravedlnosti

Ekologické zemědělství by mělo stavět na vztazích, které zajišťují spravedlnost s ohledem na společné příležitosti životního prostředí a člověka.

Princip péče

Ekologické zemědělství by mělo být řízeno preventivním a zodpovědným způsobem s cílem chránit zdraví a blaho současných i budoucích generací a životního prostředí.

¹⁴ IFOAM: The IFOAM NORMS for ORGANIC PRODUCTION and PROCESSING Version 2005, Bonn 2006, s. 4-6.

2.3 Normy IFOAM

2.3.1 Obecně

Náplní činnosti IFOAM je výzkum, vzdělávání, publikační činnost v oblasti EZ, jeho podpora a souhrnná propagace. Současně vydává IFOAM nadnárodní normy upravující oblast EZ. Tyto normy jsou celosvětově používány a uznávány, mají tedy smysl především v rámci mezinárodního obchodu.

IFOAM vydává dva druhy norem

- **IFOAM základní standardy pro organickou produkci a výrobu** (*IFOAM Basic Standards for Organic Production and Processing*)
- **Akreditační kritéria IFOAM pro orgány certifikující organickou produkci a výrobu** (*IFOAM Accreditation Criteria for Bodies Certifying Organic Production and Processing*)

2.3.2 Základní standardy IFOAM pro organickou produkci a výrobu

Základní standardy IFOAM jsou normy upravující ekologickou produkci a výrobu na mezinárodní úrovni. Tyto normy jsou každé dva roky aktualizovány, na jejich tvorbě se podílí výbor složený z odborníků na problematiku EZ v úzké spolupráci s členskými organizacemi. Díky odborným novelizacím odrážejí základní standardy momentální stav EZ a jsou cennou legislativní pomůckou významnou i pro celosvětovou harmonizaci norem EZ.

Obsahem základních standardů IFOAM jsou pravidla pro certifikaci bioproduktů dle IFOAM. Základní standardy však nelze používat pro certifikaci přímo, určují pouze prostor standardizačním organizacím jednotlivých států, které mohou na jejich základě vytvořit vlastní certifikační normy. Tyto vlastní normy mohou být podrobnější a obsahovat úpravu místních specifik, vždy ale v rámci standardů IFOAM. Normy IFOAM jsou

většinou přísnější než normy jednotlivých států a často mírnější než směrnice svazů národních (především svazů bio-dynamických).

Strukturu norem Basic Standards tvoří vždy obecné principy, doporučení a základní normy, nepravidelnou složkou jsou derogace.

- **Obecné principy** jsou zamýšlené cíle ekologické produkce a zpracování. Principy jsou psány jako nesporná tvrzení.
- **Doporučení** jsou praktické podněty pro odborníky, jež se vztahují k dané problematice. IFOAM určitou věc jako vhodnou propaguje, ale nevyžaduje.
- **Základní normy** jsou minimální požadavky nezbytné pro uznání hospodaření za ekologické.
- **Derogace** jsou výjimky tvořící specifickou sekci základních norem, které mohou být aplikovány pouze za jasně definovaných podmínek.

Základní standardy IFOAM upravují rostlinnou a živočišnou ekologickou produkci, včetně vodního a lesního hospodářství. Dále je obsahem těchto norem zpracování potravin a zacházení s nimi, výroba textilií z bioproduktů a úprava označení. Přílohy vymezují povolená hnojiva, použití pomocných a přídatných látek nepocházejících z EZ. Používání GMO a jejich derivátů je zakázáno.

2.3.3 Akreditační kritéria IFOAM pro orgány certifikující ekologickou produkci a výrobu

Základní normy IFOAM nemohou být používány pro certifikaci přímo. K tomuto účelu musí být vnitrostátní organizací vytvořeny vlastní certifikační normy jsoucí v souladu s normami IFOAM. Pro certifikaci dle těchto norem musí být IFOAM akreditován vnitrostátní certifikační orgán. Akreditaci tohoto orgánu a posouzení funkčnosti certifikačních norem provádí nezávislá akreditační organizace **Mezinárodní služba pro organickou akreditaci** (*International Organic Accreditation Service*, IOAS). IOAS provádí akreditaci certifikačního orgánu dle akreditačních kritérií IFOAM a porovnává vnitrostátní standardy se standardy IFOAM.

Certifikační orgány akreditované u IFOAM se vzájemně uznávají a mohou certifikované výrobky recertifikovat (např. výrobek certifikován dle Standardů KEZ může na trh uvést německý svaz Bioland e.V. pod svou značkou). Akreditované certifikační orgány mohou udělit osobám hospodařícím dle norem vydaných na základě standardů IFOAM licenci na používání ochranné známky s nápisem IFOAM ACCREDITED.

Kontrolu hospodaření dle vnitrostátních standardů založených na standardech IFOAM provádí kontrolní orgán akreditovaný IFOAM. IOAS vykonává nad certifikací a kontrolou dohled.

2.4 Budoucnost IFOAM

IFOAM hrálo v minulosti významnou roli pro mezinárodní obchod prostřednictvím svých nadnárodních norem. V současné době mají však veškeré rozhodující státy (či nadstátní útvary) /USA, EU, Austrálie, Japonsko.../ vlastní národní legislativu upravující EZ, což snižuje účel a význam norem IFOAM¹⁵.

2.5 Codex Alimentarius

Mezi významné organizace působící v oblasti potravin patří světové organizace FAO (Světová organizace pro výživu a zemědělství) a WHO (Světová zdravotnická organizace). Tyto organizace společně založily v 60. letech organizaci „Komise kodexu alimentarius“ (**Codex Alimentarius Commission**). Komise je světová vládní organizace, zastupující členské státy, vydávající normy upravující potravinářskou oblast **Codex Alimentarius**. Počet členských států Komise je 170. Pro jednotlivé oblasti má Komise vytvořeny výbory, které normy vypracovávají. Projednávány a přijímány jsou

¹⁵ Výroční zpráva KEZ o.p.s. 2005, Chrušim 2006, s.12.

poté přímo Komisí. Ačkoli se jedná o normy nemající právní závaznost, jsou pro svoji vysokou úroveň uznávány a používány. Normy jsou cennou legislativní pomůckou a na kodexové normy se při mezinárodních sporech, týkajících se potravin a potravinářských výrobků, odvolává i Světová obchodní organizace¹⁶.

Od roku 1999 reguluje Codex Alimentarius i oblast ekologického zemědělství (CAC/GL 32-1999). Tato norma upravuje pravidla rostlinné a živočišné ekologické produkce, označení, kontrolu, certifikaci a další problematiky týkající se EZ. Součástí kodexu však nejsou pravidla výroby. O roli Codexu Alimentarius v EU probíhala v současné době diskuze v souvislosti s dvěma návrhy nařízení Rady měnícími Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91.

Návrh nařízení Rady, kterým se mění nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 ve znění navrženém Komisí (2005/0278 (CNS)) z 28. června 2006, přímo odkazuje na normu CAC/GL 32 v oblasti dovozu ze třetích zemí. Komise uzná dle toho návrhu třetí země, jejichž právní úprava EZ je rovnocenná s úpravou v EU, a sestaví seznam těchto zemí. U zemí, které nejsou na tomto seznamu, může Komise uznat za kompetentní kontrolní subjekt a zapsat jej do seznamu uznaných kontrolních subjektů. Při ověření shody právní úpravy a kompetence kontrolních organizací se mají dle tohoto návrhu zohlednit pokyny CAC/GL 32 Codexu Alimentarius.

Článek 11 návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 ve znění navrženém Komisí (2005/0279 (CNS)), považoval produkt dovezený z třetí země, vyprodukovaný a zkontrolovaný v souladu s pokyny Codex Alimentarius za produkt, který může být v EU uveden na trh s označením ekologický. Odkazy na Codex Alimentarius však byly pozměňovacím návrhem parlamentu z důvodu neexistence pravidel výroby v kodexu z návrhu odstraněny.

¹⁶ Codex Alimentarius [online], MZe ČR, Praha 2006, [cit. 1.5.2007]. Dostupné z: <<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=75&typ=1&val=37202&ids=0>>.

3. Právní úprava EZ v EU

3.1 Společná zemědělská politika

Evropské hospodářské společenství (EHS) se zabývá problematikou zemědělství intenzivně již od svého vzniku v roce 1958. Společná zemědělská politika (SZP) měla být základním pilířem evropské integrace. Jejím prvotním úkolem bylo zvýšení produkce zemědělské výroby v členských zemích ES a to nejlépe k dosažení soběstačnosti, tedy k maximálnímu omezení dovozu zemědělských komodit z třetích států. Za vedlejší cíle bylo stanoveno zvýšení úrovně zemědělců a rozvoj venkova. SZP se opírala o dva základní principy, princip kompenzační a preferenční¹⁷.

Princip kompenzační zaručoval stejné ceny zemědělských produktů uvnitř EHS. Státy se podílely na SZP solidárně, kompenzací za to vznikl jednotný trh se zemědělskými produkty. Princip preferenční spočíval v ochraně vnitřního trhu prostřednictvím celních sazeb. Upřednostňovány byly tedy výrobky vyrobené v členských státech. Opatřením k zvýhodnění evropské produkce na světových trzích byly finanční dotace pro vývoz (tzv. refundace). Refundacemi byl doplácen finanční rozdíl mezi cenou, která byla zaručena v ES, a cenou ve státu, kam bylo dováženo.

Pomocí SZP se podařilo Evropskému společenství dosáhnout již v 70. letech soběstačnosti, avšak v důsledku "protektionistických" dotací, poskytovaných úměrně za vyrobené množství, došlo ještě v těchto letech k výrazné nadprodukci. SZP prostřednictvím dotací a refundací nadměrně zatížila rozpočet Evropského společenství, životní prostředí bylo intenzivním hospodařením poškozeno a v důsledku zprůmyslnění zemědělství došlo k snížení pracovních příležitostí a odlivu lidí z venkova. Především z těchto důvodů byla v roce 1992 zahájena reforma SZP.

¹⁷ Společná zemědělská politika [online], Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2006 [cit. 5.1.2007]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/40457/110937/clanek/spolecna-zemedelska-politika-evropske-unie/historie-spolecne-zemedelske-politiky/>>.

Reforma směřovala k hospodárnějšímu poskytování dotací a zaměření na efektivní a trvale udržitelné zemědělství. Finanční podpora není již dnes založena na kvantitě, nýbrž se odvíjí i od kvality výrobků, jejich bezpečnosti pro spotřebitele a šetrnosti k životnímu prostředí. Reformou prošla nejen zemědělská politika EU, ale i názory jejích občanů. 91% občanů EU se domnívá, že základním úkolem SZP je zajistit produkci bezpečných potravin a 89% považuje za stěžejní cíl také ochranu životního prostředí¹⁸. Snaha o zvýšení kvality potravin a šetrnější přístup k životnímu prostředí se tak logicky promítla i do intenzivnější podpory ekologického zemědělství.

Ekologickému zemědělství vychází vstříc reforma poskytování dotací. Přímé platby by neměly být již úměrné množství produkce, nýbrž by mělo jít o platby na farmu jako celek (tzv. oddělení dotací od produkce – decoupling, v současné době však není ještě plně realizováno). Platby jsou současně vázané na plnění požadavků na ochranu životního prostředí (princip cross-compliance – křížová shoda).

3.2 Komunitární právo

Komunitární právo je společně s právem unijním (právo tzv. II. a III. pilíře EU) právem Evropské unie a jeho závazné normy jsou součástí právního řádu členských států. Součástí právního řádu ČR se stalo jejím přistoupením 1.5.2004, při čemž platí, že komunitární právo je nadřazené právu vnitrostátnímu.

Komunitární právo se dělí na právo primární, jež je tvořené především zakládacími smlouvami, a právo sekundární, které je vydáváno orgány EU. Právo primární je pro členské země EU bezprostředně závazné, u práva sekundárního se závaznost normy odvíjí od jejího druhu. Právo sekundární tvoří nařízení (ta jsou bezprostředně závazná), směrnice (musí být

¹⁸ Leguen de Lacroix, E.: Společná zemědělská politika. Evropská Komise - Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova, Brusel 2005, s. 1.

implementovány do vnitrostátního práva), rozhodnutí (závazná pouze pro své příjemce) a stanoviska a doporučení (ta závazná nejsou).

V právu primárním je problematika zemědělství upravena v Hlavě II Smlouvy o založení Evropského společenství (dále SES). Právní úprava ekologického zemědělství součástí primárního práva není.

V rámci sekundárního práva nebyla tematika ekologického zemědělství dlouho upravena. Mezníkem se stal rok 1991, kdy bylo přijato nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. To je po řadě novelizací platné dodnes.

Evropská unie dnes upravuje problematiku ekologického zemědělství v rámci sekundárního práva prostřednictvím nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 a dalších nařízení. Ponechává avšak rovněž určitý prostor pro legislativu jednotlivých členských států. Evropská unie je ochotna akceptovat mnohá národní specifika pod podmínkou, že budou jasně definována, zdůvodněna a zdokumentována a budou vyvinuty mechanismy pro jejich kontrolu¹⁹.

3.3 Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91

3.3.1 Obecně

Ústřední normou je v Evropské unii „**nařízení Rady (EHS) č. 2092/91** ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahující označování zemědělských produktů a potravin“ (dále také NR 2092/91). Toto nařízení prošlo od roku 1991 mnohými změnami (viz. 3.4.1 a Příloha 1).

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, odvolávající se na Komisi, Evropský parlament a Hospodářský a sociální výbor a na nutnost úpravy dané problematiky (zejména z důvodů stoupající poptávky po produktech

¹⁹ Vývoj ekologického zemědělství v ČR od roku 1990 [online], MZe ČR, Praha 2006 [cit. 5.1.2007]. Dostupné z: <<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=72&typ=1&val=13980&ids=0>>.

ekologického zemědělství, z rozdílné ceny těchto produktů při srovnání s produkty nepocházejícími z ekologického zemědělství, z nezbytnosti odlišení výše uvedených produktů...) upravuje především základní pojmy, označování, pravidla produkce, kontrolní systém, výrobu biopotravin, dovoz ze třetích zemí a volný pohyb produktů ve společenství. Nařízení obsahuje mimo základních 16 článků i 8 příloh, které poté podrobněji upravují jednotlivé oblasti.

3.3.2 Rozsah působnosti nařízení a základní pojmy

Do rozsahu působnosti NR 2092/91 spadají všechny nezpracované zemědělské produkty (s výjimkou produktů vodního hospodářství), zpracované výrobky určené k lidské výživě a krmiva, krmné směsi a osiva. Do roku 1999 byla nařízením upravena pouze produkce rostlinná, včlenění živočišné výroby se uskutečnilo Nařízením Rady (ES) č. 1804/1999.

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 vymezuje pojmy v článku 4 jako např. označování, produkce, příprava, uvádění na trh, hospodářský subjekt, veterinární léčiva apod. U většiny pojmů ovšem odkazuje na další směrnice (např. u pojmu geneticky modifikovaný organismus odkazuje na směrnici Rady 90/220/EHS ze dne 23. dubna 1990 o záměrném uvolňování geneticky manipulovaných organismů do prostředí).

V rámci zpracování produktů pocházejících z EZ se toto nařízení vztahuje pouze na výrobu biopotravin. Výroba nepotravinových produktů není nařízením upravena.

3.3.3 Označování

Produkty označované v českém jazyce jako ekologické či zkratkami bio či eko musí být vyprodukovány v souladu s nařízením, ledaže se netýkají zemědělské

produkce a nebo zcela zjevně nemají vztah k takovému způsobu výroby²⁰. Na etiketách balených produktů musí být vždy uvedeno číslo kontrolní organizace. V čl. 2 upravuje nařízení jazykové varianty slova „ekologické“.

Jedná-li se o výrobek určený k lidské výživě, může být označován jako biopotravina, pouze pokud více než 95% hmotnostního podílu složky pochází z ekologického pěstování a chovu a zbylé složky výrobku jsou uvedeny v příloze nařízení nebo jsou přechodně povoleny členským státem v souladu s nařízením. Výrobek musí být vyroben či dovezen subjektem, který podléhá kontrolnímu systému, a výrobek či jeho složky nesmí být ošetřeny v rozporu s nařízením.

Výrobek mající více než 70% složek pocházejících z ekologického zemědělství, avšak méně než 95%, se smí označovat jako biopotravina pouze se zvláštním upozorněním na tuto skutečnost a za předpokladu splnění i ostatních podmínek. Pro výpočet výše uvedených procent platí pravidla stanovená směrnicí 79/112/EHS.

Označení „produkt z přechodného období na ekologické zemědělství“, se týká rostlinných výrobků, u kterých bylo před jejich sklizní dodrženo přechodné období v trvání minimálně 12 měsíců a jsou u nich splněny i další podmínky stanovené nařízením. Tyto produkty mohou obsahovat pouze jednu rostlinnou složku zemědělského původu. U živočišné produkce tato možnost neexistuje.

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 obsahuje úpravu loga společenství. Logem mohou být označovány bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty pocházející z EU. Používání loga společenství je dobrovolné.

²⁰ Štěrba, M., Zídek, T. a kol.: Nařízení o ekologickém zemědělství, výklad s příklady a konsolidované znění Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, Zpravodaj KEZ 7, 2004

3.3.4 Kontrolní systém a dovoz ze třetích zemí

Součástí NR 2092/91 je úprava kontrolního systému, kterému podléhají veškeré hospodářské subjekty, které za účelem uvádění na trh produkují, připravují nebo dovážejí produkty či výrobky ze třetí země. Ty musí tuto skutečnost oznámit příslušnému orgánu členského státu a podrobit svůj podnik kontrolnímu systému. Fyzická kontrola subjektu musí dle nařízení proběhnout min. jedenkrát za rok. Fyzické osoby provádějící kontrolu se nesmí zároveň podílet na procesu certifikace. Náklady na kontrolu a certifikaci hradí kontrolovaný podnik. Kontrolní systém je podrobně upraven Přílohou III. Ekologické produkty ze třetí země, uvedené na seznamu, musí splňovat podmínky rovnocenné NR 2092/91 a být podrobeny rovnocennému kontrolnímu systému. 1.1.2007 vstoupil v účinnost návrh nařízení 2005/0279 (CNS), který systém dovozu v NR 2092/91 novelizoval. Mezi změny patří např. povinnost členských států vést veřejnou databanku pro dovoz do EU, koordinovanou Evropským úřadem pro bezpečnost potravin.

3.3.5 Ekologické pěstování rostlin

Pravidla produkce upravuje čl. 6-7 a podrobněji příloha I, oddíl A nařízení. K množení rostlin lze dle nařízení používat pouze osivo a rozmnožovací materiál, který byl vyroben ekologickým způsobem. To je však současně v praxi velmi těžko proveditelné, neboť existuje jen málo podniků produkujících ekologické osivo a sadbu²¹. Důsledkem toho je nedostatek ekologického osiva a rozmnožovacího materiálu a nedostatečná nabídka jejich odrůd. NR 2092/91 v čl. 6 odst. 3 a nařízení Komise (ES) č. 1452/2003 proto upravuje výjimky z výše uvedeného pravidla. Za stanovených podmínek a po získání povolení lze používat i konvenčně vyrobené osivo a vegetativní rozmnožovací materiál, který není ošetřen v rozporu s nařízením a neobsahuje GMO.

²¹ Štěrba, M., Zídek, T. a kol.: Nařízení o ekologickém zemědělství, výklad s příklady a konsolidované znění Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. Zpravodaj KEZ 7, 2004, s. 22.

Přechodné období činí u jednoletých a dvouletých kultur před výsevem více jak 24 měsíců, u trvalých kultur před první sklizní bioproduktů přinejmenším 36 měsíců. O zkrácení či prodloužení lhůty může se souhlasem příslušného úřadu a za podmínek stanovených nařízením rozhodnout kontrolní organizace.

Nařízení reguluje používání pomocných půdních látek a hnojiv. Ty jsou obsahem přílohy II stejně tak jako prostředky na ochranu rostlin a hubení škůdců. Je striktně zakázáno ošetřovat výrobek a přísady ionizujícím zářením a produkovat výrobek za pomoci GMO nebo výrobků na jejich bázi. Pomocné a přídatné látky, které je možné používat, jsou vymezeny přílohou. Jedná se přibližně o jednu desetinu látek z celkového množství, které je možné používat v zemědělství konvenčním. Vyloučeno je používání organicko-syntetických pesticidů a syntetických dusíkatých hnojiv. Při splnění podmínek stanovených nařízením lze považovat za ekologické potraviny i planě rostoucí plodiny a houby.

3.3.6 Ekologický chov zvířat

Úprava ekologické živočišné produkce je v nařízení podrobně upravena v příloze I, oddílu B. Dále je obsahem zejména příloh VII a VIII Ekologický chov zvířat je dle nařízení prováděn ve vztahu k půdě. Nařízení zakazuje chov zvířat bez půdy a omezuje počet zvířat na plochu. Přechodné období je stanoveno samostatně pro jednotlivé druhy zvířat. Zvláštní ustanovení platí pro přechodné období celé výrobní jednotky.

Nařízení se poměrně rozsáhle zabývá problematikami původu zvířat, jejich výživou, prevencí chorob, veterinární péčí, řízením chovu, přepravou a identifikací živočišných výrobků, statkovými hnojivy, výběhy a budovami k ustájení. Nakoupená zvířata musí pocházet z ekologického hospodaření, při doplnění základního stáda jsou stanoveny výjimky. Hospodářská zvířata musí být krmena krmivy pocházejícími z ekologického zemědělství, nařízením je stanoveno, za jakých podmínek a v jakém množství lze používat krmiva z přechodného období či ze zemědělství konvenčního. Zdravotní péče je

založena na preventivním přístupu (vhodná volba plemen, používání krmiv vysoké kvality...). Při chovu zvířat jsou až na výjimky zakázány taxativně vymezené operace (např. odrohování). Je zakázáno nechat zvířata přivázaná (i zde existuje možnost individuálních odchylek). Zvláštní podmínky jsou stanoveny pro savce a drůbež. Umělé oplodnění je subsidiárně povoleno, za určitých podmínek je povolena i kastrace. Je povolen ekologický chov zvířat v podniku souběžně se zvířaty, která nejsou chována v souladu s tímto nařízením za podmínek oddělení jednotek, pozemků a odlišnosti druhů. Podrobně je upraven maximální počet zvířat na hektar a minimální vnitřní a venkovní plocha a další charakteristiky ohledně ustájení jednotlivých druhů a typů produkce nejen pro jednotlivé druhy, ale i pro vývojová stádia.

Samostatně je upravena oblast včelařství. Délka přechodného období je 1 rok. Regulován je dále původ včel, umístění včelstev, výživa včel, prevence chorob a veterinární péče, způsob chovu a identifikace, charakteristiky úlů a materiály používané ve včelařství.

3.3.7 Obsah příloh nařízení Rady (EHS) č. 2092/91

Příloha I se zabývá ekologickou produkcí na úrovni zemědělských produktů a to jak rostlinnou, tak živočišnou. Včelařství je věnován samostatný oddíl.

Příloha II upravuje používání hnojiv a pomocných půdních látek, prostředků na regulaci škodlivých organismů, krmiv, doplňkových látek do krmiv a látek používaných pro čištění a dezinfekci.

Příloha III podrobněji vymezuje minimální kontrolní požadavky a preventivní opatření kontrolního systému uvedeného v člancích 8 a 9.

Hospodářský subjekt, který za účelem uvádění na trh produkuje, připravuje nebo dováží ze třetí země produkty anebo výrobky pocházející z EZ, je povinen tuto činnost oznámit příslušným orgánům členského státu, ve kterém tato činnost probíhá. Údaje, které musí být oznámeny, jsou uvedeny v Příloze IV.

Předmětem Přílohy V je úprava pojmů „ekologické zemědělství“ a „kontrolní systém ES“ v jazycích členských států a úprava loga společenství.

Příloha VI je vymezena nařízením (EHS) č. 207/93 a vyjmenovává složky nezemědělského původu, pomocné látky a jiné výrobky, které mohou být použity pro zpracování složek zemědělského původu, pocházející z ekologického zemědělství a pro zpracování složek zemědělského původu, které nebyly vyrobeny ekologicky.

Poslední dvě přílohy upravují živočišnou produkci. Zatímco přílohou VII je vymezen maximální počet zvířat na hektar, příloha VIII stanoví minimální venkovní a vnitřní plochu a další charakteristiky ohledně ustájení podle jednotlivých druhů a typů produkce.

3.4 Další normy sekundárního práva týkající se EZ

Normy sekundárního práva týkající se EZ lze dále rozdělit na

- normy měnící nařízení Rady (EHS) č. 2092/91
- ostatní

3.4.1 Normy měnící nařízení Rady (EHS) č. 2092/91

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 se stalo účinným v roce 1991 a od té doby bylo pozměněno k současnému datu 65krát (viz. Příloha 1).

Mezi nařízení, která přinesla nejdůležitější změny patří

- „**Nařízení Komise (EHS) č. 94/92** ze dne 14. ledna 1992, kterým se stanoví prováděcí pravidla k režimu pro dovozy ze třetích zemí podle nařízení (EHS) č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a k němu se

vztahující označování zemědělských produktů a potravin“, určuje subjekt ve třetí zemi, který vydává osvědčení o kontrole.

- „**Nařízení Komise (EHS) č. 207/93** ze dne 29. ledna 1993, kterým se vymezuje obsah přílohy VI nařízení (EHS) č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a k tomu se vztahující označování zemědělských produktů a potravin, kterým se stanoví prováděcí pravidla k čl. 5 odst. 4 uvedeného nařízení“, vymezuje látky nepocházející z EZ, které mohou být v EZ použity.
- „**Nařízení Rady (ES) č. 1804/1999** z 19. července 1999, doplňující Nařízení (EHS) č. 2092/91 o organické výrobě zemědělských výrobků a značení takto vyráběných zemědělských výrobků a potravin“, zahrnuje produkty živočišné výroby po působnosti NR 2092/91.
- „**Nařízení Komise (ES) č. 1788/2001** ze dne 7. září 2001, kterým se stanoví prováděcí pravidla k ustanovením týkajícím se osvědčení o kontrole při dovozu ze třetích zemí podle článku 11 nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícímu označování zemědělských produktů a potravin“, stanovuje podrobná pravidla pro osvědčení o kontrole pro produkty dovážené ze třetích zemí (nahrazuje nařízení Komise (EHS) č. 3457/92).
- „**Nařízení Komise (ES) č. 223/2003** ze dne 5. února 2003 o požadavcích na označování u ekologických metod produkce krmiv, krmných směsí a krmných surovin a o změně nařízení Rady (EHS) č. 2092/91“, stanovuje úpravu označování ekologických krmiv, krmných směsí a krmných surovin.
- „**Nařízení Komise (ES) č. 1452/2003** ze dne 14. srpna 2003, kterým se zachovává odchylka podle čl. 6 odst. 3 písm. a) nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 s ohledem na určité druhy osiva a vegetativního rozmnožovacího materiálu, kterým se stanoví prováděcí pravidla a kritéria pro uvedenou odchylku“, upravuje možnost používání osiva a vegetativního rozmnožovacího materiálu nepocházejícího z ekologického zemědělství.

3.4.2 Některé další normy sekundárního práva týkající se EZ

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 upravuje poměrně komplexně problematiku ekologického zemědělství. Mezi problematiky neupravené nařízením Rady a upravené jinými předpisy sekundárního práva patří např.

- koexistence různých typů zemědělství
- finanční podpora ekologického zemědělství

Koexistence různých druhů zemědělství

Zatímco podmínky koexistence ekologického a konvenčního zemědělství jsou obsažena v nařízení Rady (ES) č. 2092/91, koexistence zemědělství, ve kterém je používáno GMO s ostatními typy zemědělství, obsahem nařízeních EU není. Sekundární právo upravuje tuto problematiku pouze na úrovni doporučení Komise, tedy předpisem právně nezávazným a zcela minimálně a nedostatečně směrnici č. 2001/18/ES. Dále se této problematice dotýká rozhodnutí Komise 2005/436/ES.

„**Doporučení Komise** z 23. června, které se týká metodických pokynů pro vytváření národních strategií a optimálních postupů k zajištění koexistence geneticky modifikovaných plodin s konvenčním a ekologickým zemědělstvím (2003/556/ES)“, pojednává především o problematice potencionálních ekonomických ztrát, ke kterým by mohlo dojít, kdyby plodiny pěstované v zemědělských systémech nepoužívajících GMO z důvodu koexistence s GMO zemědělstvím přiměsí GMO obsahovaly. V současné době je v konvenčním zemědělství povolena max. 0,9% příměs GMO, v zemědělství ekologickém je však jakákoli přítomnost GMO zakázána. K zabránění vzniku těchto důsledků by mělo sloužit schvalovací řízení podle směrnice 2001/18/ES.

22. září byl nařízením Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 do „**směrnice č. 2001/18/ES** ze dne 21. března 2001 o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/220/EHS“ vložen článek 26a, který stanovuje možnost členských států přijmout opatření k předcházení nezáměrné přítomnosti GMO

v jiných produktech, úkoluje Komisi shromažďovat informace o této problematice a na základě těchto informací vypracovávat pokyny pro koexistenci různých druhů plodin. Na základě tohoto článku zřídila Komise **rozhodnutím 2005/463/ES** styčnou skupinu pro výměnu a koordinaci informací o koexistenci geneticky modifikovaných, konvenčních a ekologických plodin.

Žádný právní předpis EU však neupravuje koexistenci zemědělství GMO s ostatními druhy závazně a ani neukládá povinnost tuto oblast upravit. Je tedy pouze na vůli států, zda budou tuto oblast právně regulovat. V současné době je pěstování geneticky modifikovaných plodin v Evropě vzácné, ale i takto může bez dané právní úpravy znamenat pro ekologické zemědělství vážné ohrožení, obzvláště při jeho nulové toleranci na látky GMO.

Základní nařízení upravující v průběhu let finanční podporu EZ (více o finanční podpoře kapitola 3.5.1), byla tato:

„**Nařízení Rady (EHS) č. 2078/92** ze dne 30. června 1992 o způsobech zemědělské produkce slučitelných s požadavky na ochranu životního prostředí a zachování přírodního prostředí“. Vztahovalo se na období 1992-1999 a podporovalo způsoby zemědělské produkce, které byly v souladu s ochranou životního prostředí. Členské státy byly povinny zavést na základě nařízení tzv. **agroenvironmentální opatření (AEO)**, tedy opatření podporující zemědělství šetrné k životnímu prostředí, jejichž plnění zemědělci bylo finančně podporováno. Na finanční podpoře se mimo členského státu podílela i EU. Systém AEO platí dodnes a jeho součástí je i ekologické zemědělství.

„**Nařízení Rady (ES) č. 1257/1999** ze dne 17. května 1999 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOZF) a o změně a zrušení některých nařízení“. Ponechalo podporu AEO a nařízením Rady (ES) č. 1783/2003 byly do nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 vloženy články 24a-24d upravující podporu lepší jakosti zemědělských produktů. Tyto články se vztahovaly i na potraviny vyprodukované v systému EZ. Nařízení

bylo účinné na období 2000 – 2006 a od 1.1.2007 bylo až na výjimky nahrazeno nařízením Rady (ES) č. 1698/2005.

„**Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005** ze dne 20. září 2005 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV)“, ponechává v platnosti agroenvironmentální platby a taktéž upravuje opatření zaměřená na zlepšování jakosti zemědělské produkce a zemědělských produktů. Na základě tohoto nařízení jsou členské státy povinny připravit národní strategický plán, v jehož rámci bude pokračovat podpora AEO, a tudíž i ekologického zemědělství.

„**Nařízení Rady (ES) č. 1290/2005** ze dne 21.června 2005 o financování společné zemědělské politiky“. Zřizuje dva nové fondy financující oblast SZP (více viz. 3.5.2).

Současně s výše zmíněným nařízením Rady (ES) 1783/2003 bylo 29.října 2003 vydáno **nařízení Rady (ES) č. 1782/2003**, které stanovilo společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky a určité režimy podpor pro zemědělce. Toto nařízení je normou upravující v čl. 3 až 9 a Příloze III. princip a podmínky **cross-compliance**. Tento princip ukládá zemědělcům povinnost dodržet, pro zachování nároku na přímé dotace, podmínky směrnic, vymezených v Příloze III nařízení Rady (ES) č. 1782/2003 a zachovávat dobrý ekologický a zemědělský stav²².

3.5 Financování EZ v EU

Ekologičtí zemědělci mají nárok na dotace, které se týkají všech zemědělců, tedy na přímé platby, podporující zemědělství obecně, a tržní opatření, řešící výkyvy poptávky a nabídky. EZ je však třeba podporovat intenzivněji, jelikož je tento systém více nákladný a méně zatěžuje životní prostředí. EZ je z těchto důvodů dofinancováno v rámci agroenvironmentálních opatření.

²² Ustanovení článku 5 a Přílohy IV nařízení Rady (ES) č.1782/2003.

Tyto platby mají kompenzační charakter, nahrazují zisk ušlý nepoužíváním intenzifikačních prostředků. Podpora je poskytována po celou dobu hospodaření, není tedy omezena pouze na určité období (např. na období konverze).

3.5.1 Období do konce roku 2006

Na financování jednotlivých odvětví jsou EU vytvořené strukturální fondy. Ekologické zemědělství je v současné době spolufinancováno členskými státy a Evropskou unií.

Do roku 2007 prováděl financování zemědělství včetně zemědělství ekologického **Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EZOZF)**. Fond se skládal ze dvou sekcí, a to garanční a orientační a v rámci společné zemědělské politiky financoval dva pilíře. První pilíř obsahoval přímé platby a podporu cen, byl členěn dle jednotlivých plodin a druhů zvířat a byl plně financován sekcí garanční. Druhý pilíř spočíval v opatřeních na rozvoj venkova, obsahoval pro tento účel různá plošná opatření a byl financován z části garanční a z části orientační sekcí. Na rozdíl od prvního pilíře byl druhý pilíř spolufinancován členskými státy.

Ekologické zemědělství bylo financováno sekcí garanční v rámci přímých plateb v 1. pilíři. Dotace v tomto pilíři byly ale pro ekologické zemědělství ve srovnání s konvenčním zemědělstvím menšího rozsahu, jelikož produkce je v tomto systému nákladnější. Tento rozdíl byl částečně zmenšen principem cross-compliance obsaženém v nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, vázajícím platby na plnění požadavků pro ochranu životního prostředí. Ekologické zemědělství bylo současně dotováno v rámci agroenvironmentálních opatření, která patřila do pilíře druhého a byla taktéž financována garančním fondem. Díky této dotaci byla u EZ v roce 2000 dotovaná částka na hektar o 20% vyšší než u srovnatelných konvenčních statků²³.

²³ Konečný, M., Kotecký, V., Matoušek, L. Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství, Hnutí DUHA, Brno 2004, s. 43

3.5.2 Období od roku 2007

Od roku 2007 existuje v EU nový systém v oblasti podpory zemědělství. Pro financování druhého pilíře byl vytvořen nový fond, a to **Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV)**, zřízen nařízením Rady (ES) č. 1290/2005. Obecná pravidla pro podporu vyplácenou tímto fondem jsou stanovena nařízením Rady (ES) č. 1698/2005. Členský stát je povinen vypracovat program na období 2007-2013 a na jeho základě je oprávněn čerpat potřebné finanční prostředky. Financované projekty podporující rozvoj venkova jsou rozděleny do 4 os. Ekologické zemědělství je součástí podopatření „Postupy šetrné k životnímu prostředí“, které se řadí mezi agroenvironmentální opatření. AEO jsou součástí osy 2 „Zlepšování životního prostředí a krajiny“.

EZ je i dále podporováno, stejně tak jako ostatní typy zemědělství, dotacemi spadajícími do prvního pilíře SZP, tedy především přímými platbami a tržními opatřeními. Tyto platby jsou čerpány z **Evropského zemědělského záručního fondu (EZZF)**, zřízen nařízením Rady (ES) č. 1290/2005).

Na všechny subjekty pobírající dotace se vztahuje podmínka cross-compliance, tedy nutnost při hospodaření plnit požadavky omezující poškozování životního prostředí. Pro ČR a většinu nově přistoupivších států se stane cross-compliance plně závazným od 1.1.2009 současně s přechodem na systém jednotné platby na podnik (SPS), který je momentálně v chodu v EU. U nás tento systém nahradí od 1.1.2009 systém stávající, tedy jednotné platby na plochu (SAPS)²⁴.

Základní strategické směry, do kterých by mělo být v oblasti rozvoje venkova investováno, vymezilo ve svých přílohách **rozhodnutí Rady č. 2006/144/ES, o strategických směrech Společenství pro rozvoj venkova (programové období 2007 - 2013)**. V textu je zdůrazněna i nutnost podpory ekologického zemědělství.

²⁴ Přílohy k Národnímu strategickému plánu rozvoje venkova České republiky pro období 2007-2013. MZe ČR, Praha 2004, s. 99.

3.6 Budoucnost EZ v EU

Budoucnost ekologického zemědělství v Evropské unii se do určité míry odvíjí z jeho pozice v Společné zemědělské politice. Současný trend, spjatý s reformami žádajícími zemědělství šetrnější k životnímu prostředí, je pro ekologické zemědělství výhledově pozitivní.

Evropská Komise vyhlásila 10.června 2004 **Evropský akční plán pro ekologické potraviny a zemědělství {COM(2004)415}** (EAP). Tento dokument analyzuje problematiku EZ, jeho vývoj a právní úpravu v Evropské unii, pozici v SZP a pozici na trhu. Současně obsahuje 21 opatření, jejichž cílem je usnadnit rozvoj EZ v EU. Mezi opatření např. patří doporučení vyvinout zvláštní akreditační systém pro kontrolní organizace nařízením Rady (EHS) č. 2092/91, učinit úpravu průhlednější stanovením základních principů ekologického zemědělství, či doporučení členským státům vytvořit vlastní akční plány²⁵. Na plán Komise a další podněty reaguje Evropský parlament **Usnesením Evropského parlamentu k evropskému akčnímu plánu pro ekologické potraviny a zemědělství (2004/2202(INI))**, ve kterém jej převážně pozitivně hodnotí a v několika ohledech doplňuje o své poznatky. Z obou výše uvedených dokumentů lze soudit, že EZ má v EU pevnou pozici, je pro EU perspektivním a jí podporovaným systémem.

Z pohledu de lege ferenda je třeba se zabývat **návrhem nařízení Rady (2005/0278 (CNS))** nahrazujícím od 1.1.2009 nařízením Rady (EHS) č. 2092/91. Návrh nařízení reaguje na novou pozici EZ v EU vytvořenou prudkým rozvojem EZ, reformami SZP a taktéž výše uvedeným Evropským akčním plánem pro ekologické potraviny a zemědělství. Tento návrh byl zpracován současně s návrhem nařízení Rady (2005/0279 (CNS)), který vešel v účinnost již 1.1.2007.

Návrh nařízení 2005/0278 (CNS) zcela nahrazuje nařízením Rady (EHS) č. 2092/91. Jeho úkolem je především větší srozumitelnost právní úpravy

²⁵ Evropský akční plán pro ekologické potraviny a zemědělství {COM(2004)415}.

pro zemědělce a pro spotřebitele a vytvoření ideálních podmínek pro rozvoj tohoto odvětví. Navržené nařízení obsahuje cíle a zásady ekologické produkce. Podstatným rozdílem je v rámci náhodné kontaminace možnost až 0,9% obsahu GMO v bioproduktech, doposavad byla tolerance GMO v EZ nulová. Logo EU pro produkty EZ mělo zůstat dle původní verze návrhu nadále nepovinné, při současném označení produktu slovy „EU-ekologické“. Poslední verze návrhu z 20.12.2006 však upravila označení evropskou bioznačkou spolu s kódem kontrolní organizace a označením EU-ekologické či ČR-ekologické za povinné²⁶. Původní verze nařízení omezovala soukromé směrnice a loga, tuto úpravu však již poslední verze neobsahuje. Kategorie produktů obsahujících 70-95% složek pocházejících z EZ bude stejně tak jako kategorie produktů pocházejících z přechodného období z důvodu nedostatku ekologických produktů zrušena.

Návrh upravuje i oblast akvakultury, stále však neobsahuje úpravu produkce nepotravinových ekologických výrobků. Na ekologickou certifikaci a kontrolu by se měl vztahovat EU oficiální systém kontroly potravin a krmiv dle „nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úředních kontrolách za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se potravin a pravidel o zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat“.

Na návrh nového nařízení se snesla vlna kritiky. Např. IFOAM jej označila za „značně nedostatečný“ a kritizuje především nedostatečný čas, který Komise poskytla k projednání návrhu a nedostatečné zapojení veřejnosti do projednávání. Kritika dopadá také na povinné používání EU-loga, nový kontrolní systém a toleranci náhodného výskytu GMO v poměru 0,9% v bioproduktech²⁷.

²⁶ Urban, J., Dytrymová, K.: Rada zemědělských ministrů odsouhlasila hlavní rysy nového Nařízení Rady pro ekologické zemědělství [online], Bioinstitut, Olomouc 2006, [cit. 10.1.2007]. Dostupné z: <http://www.bioinstitut.cz/down/NR_EU.doc>.

²⁷ Obavy ohledně revize nařízení EU, Bio Obchod – březen 2006, s. 3.

4. Právní úprava EZ v České republice

4.1 Historie

4.1.1 Obecně

V České republice byl vývoj ekologického zemědělství a v souvislosti s tím i legislativy upravující tento prostor ovlivněn politickou situací před rokem 1989. Ekologické zemědělství nebylo v ČR příliš známé, prvním zmínky o tomto systému nalezneme v tisku až v osmdesátých letech. Na konci let osmdesátých se také konaly první odborné konference a dle ekologických principů začaly v ČR hospodařit první tři podniky. V této době se však jednalo o prostor právně neregulovaný, neexistovaly žádné záruky pro spotřebitele ani dotace pro ekologicky hospodařící osoby. Znatelnější rozvoj a nárůst produkce zaznamenalo EZ až v roce 1990.

Právně neregulovaný prostor bylo třeba upravit. Úprava ekologického zemědělství proběhla, tak jako ve většině jiných států, nejprve na úrovni svazů. Svazy vydaly své první směrnice v roce 1990. Směrnice určovaly pravidla hospodaření svých členů a pomocí nichž byla zajištěna pro členy kontrola a certifikace. Osamocená právní regulace EZ na úrovni svazů existovala až do roku 1992.

Dne 22. června 1993 byl vydán Ministerstvem zemědělství ČR první celostátní předpis týkající se ekologického zemědělství v České republice, Metodický pokyn pro ekologické zemědělství čj. 655/93-340.

4.1.2 Metodický pokyn pro ekologické zemědělství

Metodický pokyn pro ekologické zemědělství vycházel ze směrnic IFOAM a byl v souladu s nařízením Rady (EHS) č. 2092/92. Pokyn obsahoval definici ekologického zemědělství a podmínky pro označení zemědělských

a potravinářských produktů slovy "produkt ekologického zemědělství" a logem BIO. Dále v něm byly ustanoveny hlavní zásady teorie a praxe ekologického zemědělství. Konkrétněji se zabýval i tvorbou krajiny, ochranou životního prostředí, stanovil kompetence certifikačního výboru, kontrolních orgánů ekologického zemědělství a technické komise. Součástí první části bylo i vymezení pojmů, především pojmu "svaz" jako organizace zastupující zájmy podnikatelů. Členům svazů bylo uděleno výhradní právo používat výše uvedená označení.

Další části metodického pokynu se zabývaly např. rostlinou produkcí, chovem hospodářských zvířat, zásadami zpracování bioproduktů, produkcí biopotravin, kontrolním systémem a certifikací. Součástí Pokynu bylo i 9 příloh. Lhůta přechodného období byla pro trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice) stanovena tříletá a pro ostatní dvouletá. Doba konverze celého hospodářství byla omezena na šest let.

Metodický pokyn byl zaveden dohodou svazů a Ministerstva zemědělství ČR jako jednotná směrnice. Ostatní svazy se svých vlastních směrnic zřekly. Metodický pokyn byl však pouze interním dokumentem Ministerstva zemědělství ČR nemajícím povahu právní normy s právní závazností. Pokyn byl každý rok novelizován. Významné novely proběhly především v letech 1994-1996 (dle Basic Standards IFOAM), 1999 (dle NR 2092/91) a 2000 (dle Nařízení Rady (ES) 1804/1999)²⁸.

4.1.3 Historie právních norem týkajících se EZ

Předpisy upravující v ČR problematiku EZ, vyjma problematiky financování

- „**Metodický pokyn pro ekologické zemědělství čj. 655/93-340**“ (viz. 4.1.2).
- „**Vyhláška ministerstva zemědělství 324/1997 Sb., ze dne 10. prosince 1997 o způsobu označování potravin a tabákových výrobků o přípustné**

²⁸ Trávníček, P.: Shody a odlišnosti konvenčního a ekologického zemědělství, [online], Praha 2005, [cit. 5.1.2007]. Dostupné z: <http://www.mikroregion-hranicko.cz/soubory/Ekologicke_zemedelstvi.ppt>.

odchylce od údajů o množství výrobku označeného symbolem „e“.
Vyhláška zakázala používat předpony “eko” či “bio” před názvem potraviny, nejednalo-li se o potravinu pocházející z těchto systémů produkce či výroby²⁹.

- „**Zákon č. 156/1998 Sb.**, o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd“ zakázal u hnojiv uvádět údaje označující hnojivo výrazy jako “ekologické” nebo “biologické”, včetně použití zkratk “eko” nebo “bio”³⁰.
- „**Zákon č. 242/2000 Sb.**, o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů“ je ústřední normou týkající se EZ, (viz. 4.2).
- „**Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 53/2001 Sb.**, kterou se provádí zákon č.242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 268/1992., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů“ (viz. 4.1.4).
- „**Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 16/2006 Sb.**, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství“ (viz. 4.2).

Předpisy na jejichž základě byla poskytována finanční podpora (viz. 4.4)

- „**Zákon č. 252/1997 Sb.**, o zemědělství“, dle tohoto zákona podporuje stát podpůrnými programy i mimoprodukční funkce zemědělství, spočívající v ochraně složek životního prostředí jako půdy, vody, ovzduší a dále aktivity podílející se na udržování krajiny³¹. Vláda byla současně zmocněna k vydání nařízení, upravující podpůrné programy³². Tyto formulace zakládaly možnost finanční podpory EZ státem.
- „**Nařízení vlády č. 341/1997 Sb.**, kterým se stanovují podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře

²⁹ Ustanovení §7 f) vyhlášky Ministerstva zemědělství 324/1997 Sb. ze dne 10. prosince 1997 o způsobu označování potravin a tabákových výrobků, o přípustné odchylce od údajů o množství výrobku označeného symbolem „e“.

³⁰ Ustanovení §7 odst. 2 zákona č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd.

³¹ Ustanovení §2 odst. 3 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

³² Ustanovení §2 odst. 5 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

- aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí“, EZ patřilo mezi podpůrné programy a na základě tohoto nařízení byla podpora poskytována pro rok 1998.
- „**Nařízení vlády č. 24/1999 Sb.**, kterým se stanoví na rok 1999 podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí“, bylo taktéž vydáno k provedení zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, a na jeho základě byla poskytována podpora EZ pro rok 1999.
 - „**Nařízení vlády č. 344/1999 Sb.**, kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí“, obsahovalo podmínky podpory EZ pro rok 2000.
 - „**Nařízení vlády č. 505/2000 Sb.** ze dne 22. listopadu 2000, kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kritéria pro jejich posuzování“, včetně jeho změn nařízeními vlády č. 500/2001 Sb. a č. 203/2004 Sb., stanovilo podporu EZ pro léta 2001 – 2004.
 - „**Nařízení vlády č. 242/2004 Sb.**, o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství, spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření), ve znění pozdějších předpisů“, upravuje současný systém poskytování dotací EZ.

4.1.4 Vývoj zákona č. 242/2000 Sb. a jeho prováděcích předpisů

Ústřední normou o EZ je v ČR **zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů**. Tento zákon byl schválen 29. června 2000, účinnosti nabyl 9. srpna 2000 a do dnešního dne byl pouze dvakrát

novelizován, a to zákonnými novelami č. 320/2002 Sb. a č. 553/2005 Sb. Původní znění zákona č. 242/2000 Sb. obsahovalo podrobnější úpravu, zahrnující mimo jiné i některé zvláštní ustanovení ekologického pěstování rostlin a chovu hospodářských zvířat. Součástí zákona byla úprava problematiky osvědčování a označování produktů EZ a kontrolního systému. Zatímco novela zákonem č. 320/2002 Sb. měnila zákon č. 242/2000 Sb. pouze okrajově v souvislosti se zrušením okresních úřadů, druhá novela změnila zákon podstatněji.

Některé změny zákona č. 242/2000 Sb. uskutečněné zákonem č. 553/2005 Sb.

- Zrušena četná ustanovení (ustanovení pro pěstování rostlin, chov zvířat, výroba biopotravin...) v souvislosti se závazností evropské úpravy a duplicity její a národní úpravy.
- Novelou byl přidán pojem *osoba podnikající v ekologickém zemědělství*, což je pojem shodný s pojmem *subjekt trhu*, který se vyskytuje v předpisech EU.
- *Ekologickým podnikatelem* je osoba, která je evidována podle zákona o zemědělství³³, registrována podle zákona o EZ a hospodaří na ekofarmě.
- Včlenění úpravy osvědčování ostatních bioproduktů, tedy ekologických krmiv a ekologického rozmnožovacího materiálu, která je v EU účinná již od roku 2003.
- Maloobchodník, který pouze prodává biopotraviny konečnému spotřebiteli ve spotřebitelském balení, nemusí být registrován³⁴.

Původní zákon prováděla vyhláška Ministerstva zemědělství č. 53/2001 Sb. ze dne 23. ledna 2001. Předmětem vyhlášky byla úprava ekologického pěstování rostlin a chovu hospodářských zvířat, výroby, skladování a přepravy biopotravin, osvědčování, označování, dovozu a evidence. Její součástí bylo 17 příloh. Tato vyhláška byla novelizována vyhláškami

³³ Ustanovení § 2e až 2g zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění zákona č. 85/2004 Sb.

³⁴ Komentář k zákonu č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění zákona č. 30/2006 Sb.

Ministerstva zemědělství č. 263/2003 Sb. a 174/2004 Sb. a 1.2.2006 zrušena vyhláškou č. 16/2006 Sb.

4.1.5 Historie kontrolních a certifikačních orgánů v ČR

V letech 1990-1991 vzniklo v ČR pět svazů, které shromažďovaly ekologicky hospodařící zemědělce a zajišťovaly jejich certifikaci a kontrolu¹⁹. Pro výkon těchto činností bylo nutné ustanovit osobu nezávislou. Tou byla jmenována nejprve v roce 1993 fyzická osoba (Ing. Roman Rozsypal, CSc.) a poté 1.4.1999 osoba právnická, organizace KEZ o.p.s. Tato organizace je akreditována od 11.10.2001 u Českého institutu pro akreditaci, o.p.s (ČIA). Kontrolní systém bylo nutné akreditovat i u IFOAM a EU, z důvodu uznání ekologických výrobků v zahraničí za ekologické.

V roce 1995 byl český kontrolní systém akreditován u IFOAM, ale tato akreditace byla vzápětí v roce 1997 Ministerstvem zemědělství zrušena. KEZ o.p.s zahájila opětovně akreditační proces u IOAS v roce 2000. V roce 2002 byly organizací KEZ vypracovány "Standardy KEZ", které byly v souladu s "Basic Standards IFOAM", tedy standardy jdoucí nad rámec zákona a nařízení Rady (EHS) č.2092/91, a připraven systém inspekce a certifikace podle akreditačního programu IFOAM³⁵. Proces akreditace byl úspěšně dokončen počátkem ledna 2003. V roce 2006 však byla akreditace KEZ u IFOAM zrušena.

Proces akreditace u EU probíhal v letech 1995-2001. Hlavní podmínkou akreditace u EU byla existence zákona, který by upravoval problematiku EZ a byl v souladu s nařízením Rady (EHS) č. 2092/91. Součástí akreditace bylo taktéž ověření funkčnosti systému ekologického zemědělství v praxi pracovníky Evropské komise a provádění kontroly právnickou osobou akreditovanou pro svou činnost normami EN45004 a EN45011¹⁹. Po vydání zákona o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb. a splnění ostatních

³⁵ Výroční zpráva KEZ 2002 o.p.s., Chrudim 2003, s. 9.

podmínek vydala EU dvě normy, kterými byl proces akreditace dokončen. Těmito normami jsou

- „**Nařízení Komise (ES) č. 548/2000**, ze dne 14.3.2000, kterým se mění nařízení (EHS) č. 94/92, kterým se stanoví prováděcí pravidla k režimu pro dovozy ze třetích zemí podle nařízení Rady (EHS) č. 2092/91“, zařadilo ČR na listinu třetích zemí v souladu s čl. 11 Nařízení Rady (ES) č. 2092/91 pro oblast rostlinné produkce a zpracování rostlinných produktů.
- **Nařízení Komise (ES) č. 2589/2001** ze dne 27. prosince 2001, kterým se mění nařízení (EHS) č. 94/92, kterým se stanoví prováděcí pravidla k režimu pro dovozy ze třetích zemí podle nařízení Rady (EHS) č. 2092/91“, zařadilo ČR na listinu třetích zemí pro oblast živočišné produkce v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1804/99.

Od 2006 jsou jako kontrolní organizace v ČR činné další dvě soukromé organizace, ABCERT GmbH a Biokont s.r.o. (více 4.5).

4.2 Právní úprava EZ v ČR

Ekologické zemědělství je v ČR upraveno na několika úrovních

- komunitárním právem
- vnitrostátním právem
- v rámci nadstandardní úpravy

Systematicky můžeme úpravu EZ zařadit do práva zemědělského, přičemž po stránce zákonné úpravy je tato problematika, až na výjimky, komplexně vnitrostátně upravena zákonem č. 242/2000 Sb. Zákon odkazuje v jednotlivostech na evropskou úpravu, prováděcí předpisy a na jiné zákony (např. na zákon o zemědělství v souvislosti s registrací ekologického podnikatele). Oblast státní podpory je upravena samostatně nařízením vlády (v rámci úpravy EU a v rámci platného programu, či plánu, viz. 4.4.1).

Vzhledem k členství v EU jsou součástí právního řádu ČR závazné normy komunitárního práva. Ústřední normou v oblasti EZ je nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, o kterém je pojednáno výše. Evropská a česká úprava tvoří základ pro výrobu, produkci, distribuci a označování ekologických potravin a produktů.

Nadstandardní úprava je tvořena směrnicemi domácích svazů (PRO-BIO). Při hospodaření dle směrnic PRO-BIO, které jsou přísnější než zákonná a evropská úprava, je produkt označen značkou svazu. Do roku 2006 tvořily nadstandardní úpravu i normy založené na standardech IFOAM, Standardy KEZ. Produkty vyprodukované dle Standardů KEZ byly označeny značkou „IFOAM akreditováno“. Úkolem těchto označení je garance vyšší kvality, IFOAM označení je využitelné především v rámci mezinárodního obchodu.

4.3 Zákon č. 242/2000 Sb. a předpisy vydané k jeho provedení

4.3.1 Obecně

Zákon č. 242/2000 Sb. ve znění zákona 30/2006 Sb., je aktuálním zněním zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství ve znění pozdějších předpisů, tj. zákonů č. 320/2002 Sb. a č. 553/2005. Jedná se o ústřední normu, upravující podmínky hospodaření v EZ a související problematiku, která je v plném souladu s evropskou úpravou³⁶. Související problematikou je myšleno osvědčování a označování bioproduktů, biopotravin a ostatních bioproduktů a výkon kontroly a dozoru nad dodržováním povinností s tím spojených.

Předpisem vydaným k provedení zákona je prováděcí vyhláška Ministerstva zemědělství č. 16/2006 Sb. Odkazuje na nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, vyjmenovává druhy zvířat, které je možno v EZ chovat a upravuje ekologický chov králíků a ryb. Součástí vyhlášky jsou 2 přílohy. Příloha 1 obsahuje

³⁶ Ustanovení §1 zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění zákona č. 30/2006 Sb.

vzory žádostí o registraci pro osoby podobající v EZ. Příloha č. 2 upravuje grafický znak, kterým se označí bioprodukt, biopotravina a ostatní bioprodukt.

4.3.2 Základní pojmy vymezené zákonem č. 242/2000 Sb.

Součástí zákona o EZ je vymezení pojmů, jejichž úprava byla ponechána v kompetenci členských států EU.

Bioprodukt, ostatní bioprodukt, biopotravina

Jedním z pojmů vymezených v zákoně o EZ je bioprodukt. **Bioproduktem** je ze zákona *surovina rostlinného nebo živočišného původu či hospodářské zvíře získané v ekologickém zemědělství podle předpisů ES*. Jedná se tedy o jakoukoliv surovinu rostlinného či živočišného původu pocházející z ekofarmy³⁷. V zákoně je definován i pojem **Ostatní bioprodukt** jako *ekologické krmivo nebo ekologický rozmnožovací materiál* (zahrnuje biokrmivo, bioosivo a biosadbu). Ostatní bioprodukt je podskupinou bioproduktu, protože i ostatní bioprodukt splňuje definici bioproduktu²¹. **Biopotravinou** se naproti tomu rozumí *potravina vyrobená v souladu se zákonem o EZ a předpisy EU, splňující požadavky na jakost a zdravotní nezávadnost stanovené zvláštními předpisy*. Biopotravina je vyráběna ze surovin pocházejících z EZ, tedy z bioproduktů.

Ekologický podnikatel, osoba podnikající v ekologickém zemědělství, ekologický chovatel včel

Ekologickým podnikatelem je *osoba evidována podle zákona č. 252/1997 Sb., registrována podle zákona č. 242/2000 Sb. a hospodařící na ekofarmě*, v běžné řeči ekologický zemědělec. Na základě novely zákona č. 252/1997 Sb. zákonem č. 85/2004 Sb. podléhá zápisu do evidence každý, s výjimkou drobného pěstitele a chovatele, zemědělský, tudíž i ekologický podnikatel. **Osoba podnikající v ekologickém zemědělství** (§3 odst. 1), písmeno e)) je

³⁷ Komentář k zákonu č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění zákona č. 30/2006 Sb.

pojmem širším, zahrnuje ekologického podnikatele, výrobce potravin, obchodníka s potravinami, výrobce biokrmiv a dodavatele bioosiv a biosadby³⁴. Tento pojem je totožný s pojmem subjekt trhu, který je používán v předpisech EU. Další zákonem definovanou osobou je **ekologický chovatel včel**. Jedná se o osobu chovající včely v EZ, která není (ale může být) ekologickým podnikatelem, musí však být registrována na stejném formuláři.

Ekofarma

Pojem ekofarma je vymezen v zákoně o EZ jako *uzavřená hospodářská jednotka zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a popřípadě i hospodářská zvířata sloužící ekologickému zemědělství* (§3, odst. 1, písm. g)). Hospodářská zvířata, kterým je možné v EZ chovat, jsou taxativně vymezena v prováděcím předpise, ve vyhlášce č. 16/2006 Sb.³⁸. Veškeré změny na ekofarmě je osoba na ní hospodařící povinna bez zbytečného odkladu oznámit MZe. Formulář pro nahlášení změn není stanoven prováděcí vyhláškou, lze si jej však vyžádat u kontrolního organizace.

4.3.3 Právní úprava některých institutů EZ v ČR

Registrace osob podnikajících v ekologickém zemědělství

Každá osoba, která hodlá podnikat v ekologickém zemědělství, musí podat **žádost o registraci u Ministerstva zemědělství**. V žádosti o registraci je osoba povinna uvést údaje stanovené zákonem a Přílohou IV nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. Současně je žadatel povinen k žádosti doložit **potvrzení o vstupní kontrole** vydané pověřenou osobou. Pověřenou osobou je osoba pověřená vydávat osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu, vybraná ministerstvem (viz. 4.6). S touto osobou je žadatel povinen uzavřít smlouvu o kontrolní činnosti, dle § 591 obchodního zákoníku. Kontrolní organizace provede vstupní kontrolu do 60 dnů od uzavření smlouvy o kontrole a osvědčování. Ekologický podnikatel musí být

³⁸ Ustanovení §2 vyhlášky č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství.

zároveň zapsán do evidence zemědělských podnikatelů, dle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění novely zákonem č. 85/2004 Sb., u místně příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností. Pro zapsání musí podnikatel (popř. statutární orgán, pověřený zástupce...) splňovat podmínky způsobilosti k právním úkonům, odborné, bezúhonnosti a další vymezené v zákoně o zemědělství³⁹. Pokud je osoba zařazena od přechodného období, je povinna k výše uvedeným dvou dokumentům přiložit i **osvědčení o zápisu do evidence zemědělského podnikatele**. Jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem a Přílohou IV nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, vystaví MZe po podání žádosti **rozhodnutí o registraci pro ekologické zemědělství**, popř. informaci o zahájení přechodného období u zemědělců, kteří ekologicky hospodařit začínají. MZe je současně oprávněno ze zákonných důvodů registraci zrušit.

Pravidla pro souběžnou konvenční a ekologickou produkci

Česká legislativa nezakazuje konvenční a ekologickou produkci v jednom podniku. Prostory pro konvenční hospodaření a ekofarma musí být v takovém případě striktně odděleny, přímo na ekofarmě je souběžná produkce zakázána. Hospodaření však musí být oddělené nejen ve smyslu fyzickém (oddělení pozemků, hospodářských budov, zemědělské mechanizace apod.), ale taktéž ve smyslu účetním. Ekologický podnikatel nesmí souběžně s produkcí bioproduktů produkovat stejné suroviny rostlinného nebo živočišného původu jinou zemědělskou výrobou. Z tohoto pravidla existují výjimky mezi něž patří např. souběžná existence pastvin. Konvenční pastviny mohou sloužit pro pastvu hospodářských zvířat, zakázaná je však jejich sklizeň, zde by již šlo o nepovolený souběh při pěstování rostlinných produktů. Ustanovení pro souběžnou produkci se nevztahují na ekologického chovatele včel, ten, jelikož nemusí být ekologickým podnikatelem, nemusí hospodařit na ekofarmě.

³⁹ Ustanovení §2e až 2g zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění zákona č. 85/2004 Sb.

Omezení působení škodlivých vlivů na ekologicky obhospodařované pozemky

Sousedí-li ekozemědělec s neekologicky obhospodařovanými pozemky je povinen učinit vhodná opatření k maximálnímu snížení rizika působení škodlivých vlivů na jím obhospodařované pozemky ekologické. Od ekologického zemědělce je tedy vyžadován aktivní přístup.

Chov hospodářských zvířat

Chov hospodářských zvířat v EZ je uskutečňován dle Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 a některých dalších právních předpisů (např. dle zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Zákon o EZ se touto problematikou zabývá jen okrajově, a to odkazem na prováděcí předpis ve věcech chovu ryb a králíků. Tím je myšlena vyhláška č. 16/2006 Sb., vymezující současně druhy zvířat, které mohou být v EZ chovány⁴⁰. Ekologický chov koní upravuje v ČR „**Metodický pokyn k posuzování odlišností od požadavků NR (EHS) č. 2092/91 v chovu koní registrovaných v ekologickém zemědělství na ekofarmě**“. Tento pokyn upravuje toleranci krátkodobé (max. 30 denní) souběžné produkce koní chovaných ekologicky „jen pro využití volného času“ a koní chovaných konvenčně.

Osvědčování a označování bioproduktu, biopotraviny a ostatního bioproduktu

Osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu vydává pověřená osoba. Pověřená osoba je povinna vydat osvědčení na žádost do 30 dnů od provedení kontroly, a to na dobu od 12 do 15 měsíců, či vydání osvědčení ve stejné lhůtě odepřít. Proti nevydání osvědčení lze podat námitky k pověřené osobě, popř. při nevyhovění námitkám stížnost k MZe. Při nečinnosti pověřené osoby se má za to, že vydala odmítnout osvědčení, popř. námitkám nevyhověla (tzv. fikce odepření). Podoba grafického znaku sloužícího jako označení bioproduktů, biopotravin a ostatních bioproduktů je

⁴⁰ §2 vyhlášky č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství.

obsahem Přílohy II vyhlášky č. 16/2006 Sb. Součástí označení je kód pověřené osoby.

Správní delikty

Osoba podnikající v EZ či osoba zapsaná do přechodného období se dopustí správního deliktu, jedná-li v rozporu se zákonem či předpisy ES a toto jednání je vymezeno ve výše uvedených předpisech jako správní delikt. Součástí zákona o EZ je výčet správních deliktů včetně klauzule §33 *aa) nesplní jinou povinnost stanovenou předpisy Evropských společenství* (NR 2092/91, NK 1788/2001, NK 207/93). Za správní delikt lze uložit **pokutu** od 10 000 do 1 000 000 Kč. K zabránění klamání spotřebitele má MZe pravomoc uložit **zvláštní opatření** spočívající v povinnosti odstranit označení "bio", či zákazu označování "bio". Uložení pokuty či zvláštního opatření navrhuje ministerstvu pověřená osoba na základě výsledků kontrol. U právnických osob se nejedná o absolutní objektivní odpovědnost, právnická osoba za správní delikt neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila⁴¹.

Koexistence GMO a ekologického zemědělství

Problematika koexistence GMO s ostatními typy zemědělství je obsažena v §2i zákona č. 252/1997, o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Upravena je především povinnost zemědělců pěstujících geneticky modifikované odrůdy dodržovat stanovenou minimální vzdálenost od půdního bloku, kde je pěstována odrůda shodná, avšak nikoli geneticky modifikovaná, a informovat ve stanovené lhůtě o svém záměru uživatele půdního bloku a MZe. Vzdálenosti, lhůty a rozsah poskytovaných informací stanovuje „**vyhláška č. 89/2006 Sb., o bližších podmínkách pěstování geneticky modifikované odrůdy**“.

⁴¹ Ustanovení § 33 odst. 7 zákona č. 242/2000 Sb o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

4.4 Nadstandardní úprava

Nadstandardní úpravou je v ČR myšlena úprava na úrovni směrnic svazu PRO-BIO a do roku 2006 úprava v rámci programu Standardy KEZ. Tato úprava je přísnějšího charakteru a je v souladu s právními předpisy ČR a EU.

4.4.1 Směrnice svazů

Po roce 1989 vzniklo v ČR značné množství svazů (PRO-BIO, Libera, Altervin, Naturvita a Biowa), sdružujících osoby pohybující se v oblasti EZ, především ekologické zemědělce. Vzhledem k neexistenci celostátní právní úpravy byly svazy nuceny regulovat hospodaření svých členů určitými pravidly, směrnicemi. Tyto směrnice byly po dohodě svazů a MZe zrušeny a nahrazeny v roce 1993 Metodickým pokynem pro ekologické zemědělství. V průběhu následujících let došlo k sjednocení a zániku svazů. V současné době existují na území ČR 2 svazy ekologických zemědělců. Jedná se o velmi aktivní svaz PRO-BIO a svaz Libera.

PRO-BIO vydalo v roce 2004 směrnice, jimiž reguluje v souladu s platnou právní úpravou ekologické podnikání svých členů. Směrnice upravují rostlinnou a živočišnou produkci, výrobu biopotravin, skladování biopotravin a bioproduktů, osvědčování hospodaření a označování značkou Svazu PRO-BIO. Tyto směrnice stanovují přísnější požadavky a značka svazu PRO-BIO, kterou jsou značeny výrobky vyrobené dle směrnic, by měla být pro spotřebitele zárukou „vyšší kvality“. Mezi přísnější požadavky patří absolutní zákaz souběžné produkce, člen svazu hospodařící dle směrnic PRO-BIO nesmí provozovat souběžně s ekologickým zemědělstvím jinou zemědělskou výrobu⁴². Důraz je kladen i na volbu stanoviště s ohledem na možnou kontaminaci pudy škodlivými látkami z životního prostředí či předchozího hospodaření. Vzorem pro směrnice svazu PRO-BIO se staly směrnice německého svazu Bioland. Svaz PRO-BIO připravuje možnost certifikace

⁴² Ustanovení čísla 1, kapitoly 1, druhého oddílu Směrnic PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců PRO EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ, PRO-BIO (ver. 1.1.2004), Šumperk 2004.

a označení produktu evropsky známou značkou Bioland. Standard Bioland je shodný se švýcarským Bio Suisse a rakouským Bio-Ernte⁴³. Kontrolu hospodaření dle směrnice PRO-BIO provádí pověřená osoba návazně na kontrolu podle zákona.

4.4.2 Standardy KEZ

Dle zákona č. 242/2000 Sb. a nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 může osoba podnikající v ekologickém zemědělství vyvážet své bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty v rámci EU. Pro vývoz mimo členskou zemi EU je vhodné výrobky produkovat a certifikovat dle norem IFOAM (2.3.2). V ČR existovala tato možnost v rámci programu „Standardy KEZ“. KEZ o.p.s. byla v letech 2003-2006 kontrolní a certifikační organizací akreditovanou u IFOAM. V průběhu akreditace vydala své vlastní normy – Standardy KEZ, obsahující pravidla hospodaření, výroby biopotravín, certifikace, uvedení na trh, označování, dovozu, vývozu a kontrolního systému. Standardy KEZ byly plně v souladu s Basic Standards IFOAM. KEZ byla na základě akreditace IFOAM oprávněna kontrolovat průběh hospodaření dle těchto norem, certifikovat vzniklé produkty a označovat je celosvětově uznávanou značkou obsahující text „IFOAM ACCREDITED“. Žádost o účast na programu Standardy KEZ mohl podat ekologický podnikatel či ten, kdo již podal bezvadnou žádost o registraci⁴⁴. Po podání bezvadné žádosti o certifikaci, podle Standardů KEZ, uzavřela KEZ s žadatelem smlouvu o inspekci a certifikaci, na jejímž základě kontrolovala průběh hospodaření a při splnění podmínek certifikovala vzniklé produkty. Při účasti na tomto programu byl zemědělec či zpracovatel povinen dodržovat nejen závazné právní předpisy, ale i výše uvedené Standardy KEZ. Po splnění podmínek a udělení certifikátu IFOAM uzavřela KEZ s žadatelem licenční smlouvu o používání ochranné známky KEZ s textem „IFOAM ACCREDITED“. Tato ochranná známka směla být v ČR používána jen u výrobků certifikovaných KEZ, či jinou organizací

⁴³ Výhody členství ve svazu PRO-BIO [online], PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Šumperk, [cit. 5.1.2007]. Dostupné z: <http://www.pro-bio.cz/clenstvi_vyhody.htm>.

⁴⁴ Dvorský, J. a kol.: Certifikační programy v ekologickém zemědělství a výrobě potravin. Zpravodaj KEZ o.p.s. 6, Praha 2003, s. 12.

IFOAM akreditovanou a KEZ v souladu s podmínkami IFOAM recertifikovanou. Současně mohly být výrobky certifikované KEZ vyváženy a na základě recertifikace prodávány pod ochrannou známkou zahraničních organizací a svazů akreditovaných u IFOAM.

Z důvodu malého zájmu ekologických podnikatelů o hospodaření dle Standardů IFOAM byl tento program v roce 2006 zrušen.

4.5 Kontrolní a certifikační systém

4.5.1 Obecně

Orgánem vykonávajícím dohled nad dodržováním právních předpisů týkajících se EZ je Ministerstvo zemědělství. Ministerstvo může uskutečněním veřejné obchodní soutěže uzavřít smlouvu s právnickou osobou či organizační složkou státu o výkonu funkce pověřené osoby.

4.5.2 Funkce pověřené osoby

Pověřená osoba (či jinak též kontrolní organizace) je právnická osoba či organizační složka státu, která uzavřela s MZe smlouvu o výkonu funkce pověřené osoby. Předpokladem uzavření smlouvy je odpovídající technické a administrativní vybavení pověřené osoby, odborné vzdělání a praxe osob provádějících kontrolu a splnění dalších podmínek stanovených zákonem o EZ a předpisy ES. Pověřená osoba musí být akreditována pro výkon inspekce dle ISO/IEC 17020 (nahradila okamžikem vstupu do EU normu EN 45004 a je textově identická) a certifikace dle ČSN EN 45011 v ČR u Českého institutu pro akreditaci o.p.s. (ČIA).

Úkolem pověřené osoby je kontrolovat, zda osoby podnikající v ekologickém zemědělství dodržují pravidla a postupy stanovené právními předpisy

a certifikovat produkty pocházející z EZ. Fyzickou kontrolu osob jsou pracovníci kontrolního orgánu povinni provést min. 1krát ročně. Výsledky kontroly jsou poté vyhodnocovány pracovníky certifikační sekce kontrolní organizace, kteří rozhodnou o možnosti osvědčení bioproduktů, biopotravin či ostatních bioproduktů. Při udělení osvědčení je produkt označen grafickým znakem „Produkt ekologického zemědělství“ a kódem kontrolního organizace (např. CZ-KEZ).

Celý proces výroby biopotraviny podléhá dohledu pověřené osoby a spotřebitel má při koupi biopotravin záruku, že kupuje potraviny „vyšší kvality“. Pověřená osoba je tedy garantem kvality BIO. Certifikace, aneb osvědčení o původu bioproduktů, je vydáváno na dobu určitou (12-15 měsíců), po uplynutí této lhůty je pro osvědčení a následné označení produktů za ekologické potřeba certifikace nové.

V současné době působí v oblasti kontroly a certifikace v České republice tři subjekty. K organizaci KEZ o.p.s., která je činná od roku 1999, přibýly v roce 2006 společnosti ABCERT GmbH a Biokont CZ. Důvodem nárůstu počtu pověřených osob je snaha MZe o vznik konkurenčního prostředí v této oblasti, což by mohlo napomoci rychlejšímu rozvoji EZ v ČR. KEZ o.p.s. byla do roku 2006 kontrolní a certifikační organizací akreditovanou mezinárodní organizací IFOAM.

K výkonu dozoru nad výkonem činností kontrolních organizací jsou pověřeny MZe a ČIA, vnitřním dozorovým orgánem je certifikační výbor.

Veškeré pověřené osoby v ČR jsou akreditované EU a mohou udílet také celoevropskou značku pro bioprodukty. Bioprodukty tedy musí být označeny českým grafickým znakem a kódem kontrolního organizace a mohou být označeny logem společenství. KEZ mohla do roku 2006 udělit i značku „KEZ-IFOAM ACCREDITED“, v rámci programu Standardy KEZ.

4.6 Finanční podpora EZ v ČR

Finanční prostředky poskytované státem na podporu ekologického zemědělství byly v ČR vypláceny již v období 1990-1992. Od roku 1998 je státní podpora opětovně poskytována, a to na základě nařízeních vlády, kterými jsou stanoveny podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství (viz. 4.1.3). Na EZ se vztahují i dotace přímé, je však třeba kompenzovat mimoprodukční funkci EZ (viz. 3.5).

4.6.1 Plány, programy, zákony

Evropská unie se podílí v rámci SZP na financování ekologického zemědělství prostřednictvím svých fondů. Ty jsou k financování určeny (viz. 3.4.2) nařízením (viz. 3.5) a na jejich základě vydanými speciálními plány, či programy. V ČR zprostředkovává veškerou finanční podporu zemědělství poskytovanou EU **Státní zemědělský intervenční fond (SIZF)**.

SAPARD (Speciální předvstupní program na zemědělství a rozvoj venkova) byl programem EU pro 10 nových přistupujících zemí pro léta **2000-2003**. Jeho náplní byla podpora v oblasti zemědělství a rozvoje venkova. K cílům programu patřila i podpora EZ, především v rámci AEO, jehož součástí bylo opatření „*Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a k uchování krajiny*“ (EZ se týkaly i jiné opatření jako zlepšování marketingu zemědělských produktů a podpora regionálních produktů). Podpůrné programy konkretizovalo **nařízení vlády č. 505/2000 Sb.** (později ve zněních nařízeních vlády č. 500/2001 Sb., č. 203/2004 Sb.) vycházející z nařízení Rady (ES) č. 1257/1999⁴⁵. Ekologický zemědělec měl nárok na dotaci v případě hospodaření na 1 ha půdy, popř. pěstoval-li polní zeleninu, byla výměra půdy min. 0,5 ha. Výše plateb byla od 1 000 (pro travní porosty) do 3 500 (trvalé kultury) Kč/ha.

⁴⁵ Výroční hodnotící zpráva o programu Horizontální plán rozvoje venkova ČR za rok 2004, MZe ČR, Praha 2005, s. 5.

ČR vstupem do EU ztratila možnost účastnit se programu SAPARD (finanční prostředky bylo však možné proplácet až do konce roku 2006), získala naproti tomu možnost čerpat finanční prostředky z fondů EU z pozice členské státy. Komise vydala řadu nařízení (27/2004, 141/2004, 447/2004, 740/2004) a rozhodnutí (21/2004), kterými regulovala přidělování prostředků pro nové členské státy. Pro získání dotací pocházejících ze záruční sekce EZOZF sloužil vypracovaný **Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)**, vypracovaný pro léta **2004-2006**. Součástí HRDP byla AEO a jejich podopatření EZ. Podmínkou pro získání dotace z titulu EZ bylo zavázání k hospodaření ekologickým způsobem na min. 1 ha a 5 let a dodržování zásad „Správné zemědělské praxe při hospodaření“, ty byly součástí dokumentu HRDP. Pěstuje-li ekozemědělec zeleninu, či speciální byliny, je min. plocha 0,5 ha a hospodaří-li na vinici, ovocném sadu nebo chmelnici, je min. plocha 0,25 ha. O příspěvek na travní porosty bylo možné požádat pouze při určité minimální hustotě ekologického chovu býložravců. Titul EZ byl kombinovatelný se všemi ostatními tituly v AEO. Nenaplněným cílem HRDP se stalo dosažení 8% podílu ekologicky obhospodařované půdy z celkové výměry zemědělské půdy v ČR (na konci roku 2006 cca 6%). Doporučená výše plateb se pohybovala v rozmezí od 1 100 (pro travní porosty) do 12 235 (trvalé kultury) Kč/ha⁴⁶. Na základě HRDP bylo vydáno **nařízení vlády č. 242/2004 Sb.**, o provádění agroenvironmentálních opatření, jež upravuje podmínky provádění AEO, včetně poskytování dotací při hospodaření v jejich rámci. HRDP byl integrován s **Operačním programem rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství**. Ten byl financován z orientační sekce EZOZF a problematika EZ v něm nebyla samostatně upravena. Na základě tohoto programu mohly být ekozemědělcům poskytnuty dotace na základě stejných titulů jako ostatním zemědělcům.

Pro léta **2007-2013** je podpora EZ obsahem **Programu rozvoje venkova (PRV)**, jenž je zpracován především dle Národního strategického plánu rozvoje venkova (NSPRV) a rozhodnutí Komise 2006/144/ES o strategických

⁴⁶ Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006. MZe ČR, Praha 2004, s. 82.

směrech pro rozvoj venkova (programové období 2007-2013) a nařízeních Rady (ES) č. 1698/2005 a č. 1290/2005 (viz. 4.5.2)⁴⁷. Jedná se o program osahující projekty financované fondem EZFRV, rozdělené do 4 os. Součástí druhé osy jsou agroenvironmentální opatření a podopatření *“Postupy šetrné k životnímu prostředí”*, které zahrnují titul ekologické zemědělství a titul integrovaná produkce. Podmínkou pro získání dotace z titulu EZ je ekologické hospodaření v souladu s nařízením Rady (EHS) č. 2092/91 a dobrými zemědělskými a environmentálními podmínkami na ploše min 1 ha (popř. 0,5 ha, 0,25 ha, viz. HRDP). Délka ekologického hospodaření musí trvat pro nárok na dotaci min. 5 let. Podporu na travní porosty lze získat opět pouze při určité minimální hustotě ekologického chovu býložravců. Výše příspěvku v porovnání s dotacemi z HRDP vzrostla, pohybuje se v rozmezí od 2 650 (travní porosty) do 25 285 (trvalé kultury) Kč/ha (cca 95 až 903 Euro)⁴⁸.

4.6.2 Nadační fond pro ekologické zemědělství

Nadační fond pro ekologické zemědělství (FOA) vznikl původně jako nadace v roce 1991 a poté jako nadační fond v roce 1999. Účelem FOA je podpora EZ. V roce 1999 byl spoluzakladatelem organizace KEZ o.p.s. a je členem IFOAM. Zaměřuje se např. na podporu výchovy, vzdělávání, výzkumu a vývoje v oblasti EZ a ochrany životního prostředí a na vyhledávání a zajišťování finančních prostředků pro tyto cíle⁴⁹.

4.7 Budoucnost EZ v ČR

Budoucnost EZ v ČR je ovlivněna politikou ČR a EU. V EU lze ze zaměření SZP a z „Evropského akčního plánu pro ekologické potraviny a zemědělství“ výhledově očekávat rozvoj odvětví EZ. V ČR přijala vláda 17.3.2004 **Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010**, vypracovaný MZe

⁴⁷ Program rozvoje venkova ČR na období 2007-2013. MZe ČR. Praha 2006. s. 2.

⁴⁸ Program rozvoje venkova ČR na období 2007-2013. MZe ČR. Praha 2006. s. 84.

⁴⁹ Projekt Rudolf a FOA. Zemědělská škola č. 1. roč. 67/2004-5. s. 4-5.

dle Akčního plánu EZ pro EU, ve kterém je pojednáno o současné a žádoucí budoucí pozici EZ v ČR. Mezi hlavní cíle stanovené Akčním plánem patří posílení postavení ekologického zemědělství v ČR, zvyšování důvěry veřejnosti v ekologické zemědělce, zlepšování odborného poradenství, vzdělávání a výzkum v EZ a v roce 2010 dosažení cca 10% podílu zemědělské půdy v EZ z celkové výměry zemědělské půdy⁵⁰. O průběžném stavu plnění jednotlivých oblastí Akčního plánu pojednává **Průběžná zpráva o plnění Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010**, projednaná vládou 31.5.2006. Zpráva vyzdvihuje založení institutu pro EZ a udržitelný rozvoj krajiny „Bioinstitut o.p.s.“, zvýšení počtu výrobců biopotravin a obchodníků s biopotravinami, naopak není spokojena s nedostatečnou propagací EZ a minimálním nárůstem obhospodařované plochy EZ.

Za krok, který by měl pomoci rozvoji EZ, lze považovat uzavření smlouvy o inspekci a certifikaci MZe se společnostmi ABCERT GmbH a Biokont s.r.o. Nárůst počtu kontrolních organizací by měl mít za následek vznik konkurenčního prostředí v této oblasti. Současně by rozvoji EZ mohlo napomoci zrušení povinnosti registrace u maloobchodníků prodávajících pouze biopotraviny konečnému spotřebiteli ve spotřebitelském balení.

Současný stav právní úpravy EZ je v ČR na dobré úrovni. Bude potřeba novelizovat především nařízení vlády č. 242/2004 Sb. dle PRV na léta 2007-2013 a právní úpravy EU v oblasti financování. Současně se dá předpokládat změna vnitrozemské právní úpravy v souvislosti s návrhem nařízení Rady 2005/0279 (CNS) nahrazujícím nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 (kap. 3.6). Vhodné by bylo též zařadit mezi formuláře ve vyhlášce č. 16/2006 Sb. „formulář pro nahlášení změn“ a při zvýšení zájmu o hospodaření dle IFOAM norem zavést program tuto variantu umožňující.

⁵⁰ Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010. MZe ČR, Praha 2004, s. 9.

5. Právní úprava EZ v Spolkové republice Německo

5.1 Historie

5.1.1 Počátky a směry EZ

Ekologické zemědělství má v Německu bohatou historii. Jeho počátky spadají do 20. let 20. století, tedy do období po první světové válce, kdy se německé zemědělství nacházelo v krizi. V Německu bylo započato s ekologickým hospodařením podle několika tehdy vzniknuvších směrů⁵¹.

Přírodní zemědělství (*Natürlicher Landbau*)

V letech 1927-1928 vznikla v Německu společnost „Pracovní společenství přírodního zemědělství a osídlování“ (*Arbeitsgemeinschaft natürlicher Landbau und Siedlung* – ANLS), v roce 1935 přejmenovaná na „Pracovní společenství reformy země“ (*Arbeitsgemeinschaft Landreform*). Tato společnost vypracovala první směrnice upravující zemědělské hospodaření v souladu s přírodou a při jejich respektování udílela značky jakosti (ANLS-známka *ANLS-Wertmarke*, později Landreform záruční a ochranná známka *Landreform Garantie- und Schutzmarke*).

Biologicko-dynamické zemědělství (*Biologisch-Dynamische Wirtschaftsweise*) (též biodynamické zemědělství)

Tento způsob hospodaření, používající speciální homeopatické biodynamické preparáty a přihlížející k působení kosmických sil, byl založen v roce 1924 na základě přednášek Dr. Rudolfa Steinera. Pro označení produktů vypěstovaných v biodynamickém zemědělství byla zvolena v roce 1928 značka Demeter. V roce 1932 byl založen hospodářský svaz Demeter, který sdružoval zemědělce hospodařící biodynamicky.

⁵¹ Vogt, G.: Geschichte des ökologischen Landbaus im deutschsprachigen Raum [History of organic agriculture in the German-speaking region]. *Ökologie & Landbau* 118(2/2001), (Teil I), s. 47-49 und 119(3/2001), (Teil II), s. 47-49.

Organicko-biologické zemědělství (*Organisch-biologischer Landbau*)

Mezi směry EZ používané v Německu patří především organicko-biologické zemědělství, vzniknuvší ve Švýcarsku. Tento druh zemědělství charakterizuje především důraz na péči o půdu. V Německu se tento systém objevuje v 50. letech a k této metodě se v Německu přihlásil svaz Bioland.

Biologické zemědělství (*Biologischer Landbau*)

Na přelomu 50. a 60. let 20.století vzniká v Německu zemědělství biologické, které je přechodnou fází mezi zemědělstvím organicko-biologickým a biologicko-dynamickým.

5.1.2 Historie EZ od 70. let

Od roku 1975 působí na poli EZ **Nadace ekologie a zemědělství** (*Stiftung Ökologie & Landbau* (SÖL)) vzniklá v roce 1962. Tato nadace, úzce spolupracující s IFOAM, je činná především v oblasti výzkumu, poradenství, školení a styku s veřejností ohledně EZ⁵².

V roce 1984 byly v Německu přijaty první společné **rámčové směrnice pro EZ** a na podnět SÖL se v roce 1988 v Německu spojilo všech 6 tehdejších svazů EZ do **Společenství ekologického zemědělství** (*Arbeitsgemeinschaft Ökologischer Landbau e.V.* (AGÖL)). AGÖL vydávala rámčové směrnice o EZ a společně s centrální-tržní společností německého zemědělství (*Centrale Marketing-Gesellschaft der deutschen Agrarwirtschaft* CMA) vytvořila v roce 1999 značku pro produkty, které byly vyprodukovány v souladu s Nařízením Rady (EHS) č. 2092/91 a směrnicemi AGÖL. v roce 2001 byla tato značka nahrazena státní biopečetí a v témže roce vystoupily svazy Bioland a Demeter z AGÖL. V roce 2002 byla založena **Německá federace pro ekologické potraviny** (*Bund Ökologische Lebensmittelwirtschaft* BÖLW), vrcholný svaz zastřešující svazy ekologických zemědělců, zpracovatelů a obchodníků a další organizace z oblasti EZ. BÖLW nahradila zaniklý AGÖL.

⁵² Der ökologische Landbau und seine Produkte. Eine Arbeitshilfe für Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter im Naturkosthandel, Hrsg.: Geschäftsstelle Bundesprogramm Ökologischer Landbau in der Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung (BLE), Bonn 2003, s. 14.

Státní finanční podpora pro EZ je v Německu poskytována od roku 1989. Cílem spolkové vlády je 20% podíl zemědělské půdy obhospodařované ekologicky do konce roku 2010.

5.2 Právní úprava EZ v Německu

5.2.1 Struktura právní úpravy EZ v Německu

EZ v Německu je stejně jako v ČR upraveno v několika úrovních

- komunitárním právem
- spolkovým právem
- zemským právem
- nadstandardní úpravou

Německo je členem EU, vztahují se tedy na něj závazné právní předpisy komunitárního práva. Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 bylo první veřejnoprávní závaznou normou regulující oblast EZ v Německu.

5.2.2 Úprava EZ na úrovni spolkového práva Německa

10. června 2002 byl v Německu přijat zákon o ekologickém zemědělství (**Öko-Landbaugesetz – ÖLG**). Zákon je v souladu s právními předpisy EU⁵³ a jeho obsahem je úprava činnosti vnitrostátních správních orgánů, působících v oblasti EZ. Němečtí zákonodárci tedy ponechávají pravidla ekologického podnikání v podobě určené komunitárním právem a zákonem ÖLG pouze určují, kdo vykonává kontrolu nad osobami podnikajícími v EZ, vymezují sankce ukládané při porušení právních předpisů a regulují další úkony činěné správními orgány v oblasti EZ. Mezi sankce patří i sankce odnětí svobody s horní hranicí 1 roku.

⁵³ Ustanovení §1 Öko-Landbaugesetz.

Dohled nad dodržováním právních předpisů EU, ÖLG a předpisů vydaných k jeho provedení provádějí zemské úřady příslušné dle zemského práva. V taxativně vymezených případech je příslušným orgánem v oblasti EZ Spolkový úřad pro zemědělství a výživu (*Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung* – BLE) (např. schvaluje soukromé kontrolní subjekty, či tento souhlas odnímá). Zemské vlády, či jiné jimi zmocněné zemské úřady pověří výkonem kontroly nad dodržováním právních předpisů kontrolní organizace. Za provádění úkonů kontrolních organizací a dalších správních orgánů činných v oblasti EZ jsou osobám, jichž se úkony týkají, účtovány správní poplatky. Výše správních poplatků je stanovena zvláštním prováděcím právním předpisem (*Verordnung über Kosten für Amtshandlungen der Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung nach § 2 Abs. 2 des Öko-Landbaugesetzes (BLE-ÖLG-Kostenverordnung)*).

Druhým zákonem regulujícím v Německu oblast EZ je zákon z 10. prosince o eko-označování (**Öko-Kennzeichengesetz – ÖkoKennzG**). Neupravuje podobu znaku, ta je součástí prováděcího předpisu, stanoví podmínky označení a sankce při porušení těchto podmínek. Eko-značkou mohou být označeny pouze výrobky vyprodukované v souladu s nařízením Rady (EHS) č. 2092/91. Je zakázáno označení výrobků nepocházejících z EZ tímto a podobným označením, schopným uvést v omyl o původu výrobku. Mimo peněžitých sankcí lze za porušení tohoto zákazů udělit i jednoletý trest odnětí svobody.

Grafická podoba znaku a jeho technický popis je obsahem nařízení o eko-označování (**Öko-Kennzeichenverordnung – ÖkoKennzV**). Označení obsahuje nápis „dle eko-nařízení“, který může být použit i v jiném jazyce EU než německém.

Koexistence GMO a dalších druhů zemědělství je v Německu obsažena v ustanoveních zákona o genetickém inženýrství (**Gentechnikgesetz**). Úprava neobsahuje úpravu min. vzdálenosti pozemků na kterých jsou pěstovány genetické plodiny od ostatních. Osoby pěstující GMO plodiny jsou povinny

uvést údaje o sobě a hospodaření do zvláštního registru. Úprava vychází ze zásady prevence a blíže se zabývá odpovědností škůdce.

5.2.3 Úprava EZ na úrovni spolkových zemích Německa

Spolkové země upravují oblast EZ v rámci spolkové úpravy především kompetenčními normami. Např. v spolkové zemi Nordrhein-Westfalen bylo 13.1.2004 vydáno „Nařízení o kompetenci v oblasti ekologického zemědělství“ (*Verordnung über Zuständigkeiten im Bereich des ökologischen Landbaus*), upravující působnost zemských orgánů v oblasti EZ. Zemským orgánem dle §2 odst. 1 ÖLG je „Zemský úřad pro potravinové hospodářství a lov“. Tento orgán ukládá i sankce dle ÖLG a ÖkoKennzG a ÖkoKennzV.

Dále mají spolkové země v kompetenci nařízením zmocnit kontrolní organizace k jeho činnosti a v tomto nařízení blíže vymezit jeho práva a povinnosti (včetně informační a oznamovací povinnosti).

5.2.4 Nadstandardní úprava

Zrušení sdružení svazů EZ AGÖL v roce 2002, které upravovalo ekologické hospodaření jednotnými rámcovými směrnici, mělo za následek vznik úpravy jednotlivých svazů. V současné době existuje v Německu 9 aktivních svazů ekologických zemědělců, které svými směrnici upravují ekologické hospodaření svých členů. Nejznámějšími svazy jsou Demeter, Bioland a Naturland. Směrnice jednotlivých svazů se od sebe liší, všechny jsou ale nadstandardní svou přísnější úpravou. Svazy používají vlastní označení, které mohou jejich členové, dodržující směrnice, používat vedle zákonného označení na výrobcích. Směrnice svazu Bioland se staly vzorem pro směrnice českého svazu PRO-BIO.

Některé svazy působící v Německu jsou akreditovány organizací IOAS. Tyto svazy mohou certifikovat biovýrobky v souladu s normami IFOAM a označovat značkou IFOAM ACCREDITED. Jmenovitě se jedná o svazy

Bioland, BIOPARK e.V., Gaä e.V. Vereinigung ökologischer Landbau Bundesverband, Naturland – Verband für ökologischen Landbau e.V., Organic Crop Improvement Association International a Soil Association Certification Ltd⁵⁴.

Na soukromoprávní úrovni je v Německu upravena výroba ekologických nepotravinových produktů, a to **přírodní kosmetiky**. Směrnice regulující tento prostor vydal v Německu Spolkový svaz BDIH. **Přírodní textilie**, tak jako v jiných státech, upravuje Mezinárodní spolek pro přírodní textilní hospodářství (*International Verband der Naturtextilwirtschaft IVN*). Tyto výrobky jsou označeny speciálními značkami.

5.3 Kontrolní a certifikační systém

V Německu existuje k současnému datu 22 soukromých kontrolních organizací⁵⁵. Tyto organizace jsou schváleny BLE a zmocněny vládami (či vládou zmocněnými orgány) spolkových zemí v jednotlivých zemích provádět kontrolní a certifikační činnosti. Dozor nad těmito organizacemi provádí 16 orgánů spolkových zemí. Povolení k činnosti může poté kontrolní organizaci zbavit dle §2 odst. 1, č. 2 BLE. BLE taktéž uděluje kódové označení kontrolní organizace (např. DE 001). Kontrolní organizace musí být akreditována dle mezinárodních norem EN 45011 (pro činnost certifikační) a ISO/IEC 17020 (pro činnost inspekční) u Německého akreditačního systému (*Deutsches Akkreditierungssystem Prüfwesen GmbH*).

Úkolem kontrolních orgánů je, stejně jako v ČR, provádět kontrolu souladu ekologického hospodaření s právními předpisy a certifikovat vzniklé eko-

⁵⁴ IFOAM Accredited Certification Bodies, as of January 2, [online], IOAS, 2007, [cit. 1.1.2007]. Dostupné z: <www.ioas.org>.

⁵⁵ Verzeichnis der in der Bundesrepublik Deutschland zugelassenen Kontrollstellen gemäß Artikel 9 der Verordnung (EWG) Nr. 2092/91 unter Berücksichtigung der Erfüllung der Bedingungen der EN 45 011, Stand: 19.9.2006. [online] [cit. 10.1.2007]. Dostupné z: <http://www.bmelv.de/cln_044/nn_750590/SharedDocs/downloads/04-Landwirtschaft/OekoLandbau/VerzeichnisKontrollstellen.html>.

výrobky. Na základě certifikace je poté používáno eko-označení. Kontrolní organizace provádějí také kontrolu hospodaření dle směrnic svazů.

5.4 Finanční podpora EZ v Německu

Finanční podpora EZ v Německu se odvíjí od strategie EU a Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005. EZ je i v Německu spolufinancováno EU v rámci druhé osy nařízení výše uvedeného nařízení – zlepšení životního prostředí a krajiny, jako podopatření agroenvironmentálních opatření. Nařízení je realizováno přes třístupňový koncept

- Strategický plán EU, **rozhodnutí rady ze dne 20. února 2006 o strategických směrech Společenství pro rozvoj venkova (programové období 2007 – 2013)**, tento plán poukazuje na problémy venkova a z nich vyplývající cíle a priority na úrovni EU.
- **Národní strategický plán Spolkové republiky Německo pro rozvoj venkova 2007-2013** (*Nationaler Strategieplan der Bundesrepublik Deutschland für die Entwicklung ländlicher Räume 2007-2013*), zkoumá problematiku rozvoje venkova na úrovni Spolkové republiky Německo a určuje rozdělení prostředků poskytnutých EU.
- Sedmileté rozvojové programy jednotlivých spolkových zemí (např. NRW-Program „Ländlicher Raum“ 2007-2013), určující výčet programů a rozdělení a výši dotací v dané spolkové zemi.

Na financování programů se podílí EU, Spolkový stát a jednotlivé země. Zvláštností německé úpravy je závislost výše podpory na délce hospodaření. Konečná výše poskytovaných částek se v roce 2006 pohybovala standardně v rozmezí 102-1220 Euro⁵⁶.

⁵⁶ Nierberg, H.: Flächenbezogene Förderung bei Einführung und Beibehaltung ökologischer Wirtschaftsweisen und Kontrollkostenzuschuss nach Bundesländern im Jahr 2006 (Stand April 2006) [online], Institut für Betriebswirtschaft und Bundesforschungsanstalt für Landwirtschaft (FAL), Braunschweig 2006 [cit. 10.1.2007]. Dostupné z: <http://www.oekolandbau.de/fileadmin/redaktion/dokumente/erzeuger/flaechenpraemien_060419.pdf>.

5.5 Budoucnost EZ v Německu

EZ je v Německu momentálně podporováno v rámci Evropského akčního plánu a programu Spolkové vlády Německa „**Spolkového programu ekologického zemědělství**“ (Bundesprogramm Ökologischer Landbau). K prosazení cílů programu byl založen výše uvedený úřad BLE. Program se zaměřuje především na propagaci EZ (např. pomocí internetu, ve školách, prostřednictvím seminářů pro poradce činné v konvenčním zemědělství...). EZ je každoročně podporováno na základě tohoto plánu částkou 20 miliard euro (v letech 2002 a 2003 to bylo částkou 35 miliard euro)⁵⁷. Cílem tohoto programu je dvacetiprocentní podíl zemědělské půdy obhospodařované EZ v roce 2010. Z pohledu de lege ferenda lze očekávat změny u právní úpravy EZ v souvislosti s novým nařízením regulujícím EZ a nahrazujícím od 1.1.2009 nařízením Rady (EHS) č. 2092/91.

6. Právní úprava EZ v Rakousku

6.1 Historie

Rakousko je stát s tzv. první pozicí biozemě v EU⁵⁸ mající 14,5% podíl ekologicky obhospodařované půdy⁵⁹ a rozvinutý trh s biovýrobky. První podniky hospodařící ekologicky zde vznikly v roce 1927 v Korutanech. Do svazů se ekologicky hospodařící zemědělci začali sdružovat až v šedesátých letech, v roce 1962 vzniknul svaz „Společenství pro zdravé zemědělství“ (*ORBI-Förderungsgemeinschaft für gesundes Bauertum*) a v roce 1969

⁵⁷ Bundesprogramm Ökologischer Landbau [online], Wikipedia, [cit. 10.1.2007]. Dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Bundesprogramm_%C3%96kologischer_Landbau>.

⁵⁸ Aktionsprogramm Biologische Landwirtschaft 2005-2008, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, s. 3.

⁵⁹ Shrnutí Bioakademie 2005 [online], PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, [cit. 5.1.2007]. Dostupné z: <<http://www.pro-bio.cz/bioakademie2005/czech/zaver.htm>>.

„Rakouský Demeter svaz“ (*Österreichischer Demeter Bund*). První společné svazové směrnice vznikly v roce 1980. Od roku 1983 je problematika EZ v Rakousku upravena na zákonné úrovni, stala se součástí potravinového kodexu. V roce 1989 byly směrnice svazů zakomponovány do kodexu a pro produkty rostlinné ekologické výroby byl zaveden pojem „biologický“. Začlenění živočišné produkce do ekologické produkce proběhlo v roce 1991 a v roce 1995 byl do potravinového kodexu vpracován Tiergerechtheitsindex (více viz. 6.2).⁶⁰

Znatelnější rozvoj EZ zaznamenalo Rakousko díky státem poskytovaným dotacím v průběhu 90 let. Zatímco v roce 1990 ekologicky hospodařilo 1553 podniků, v roce 1995 to bylo již více než 18,5 tisíc podniků⁶¹.

6.2 Právní úprava EZ v Rakousku

6.2.1 Struktura právní úpravy EZ v Rakousku

EZ je v Rakousku regulováno

- komunitárním právem
- vnitrostátní právní úpravou
- nadstandardní úpravou

Rakousko je členem EU, Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 a ostatní závazné právní normy EU jsou tedy součástí právního řádu Rakouska. Úpravou ekologického zemědělství nedisponují jednotlivé spolkové státy, výjimkou je níže uvedená úprava koexistence GMO a dalších druhů zemědělství, která se problematiky EZ dotýká.

⁶⁰ Freyer, B., Eder, M., Schneeberger, W., Darnhofer, I., Kirner, L., Lindenthal, T. and Zollitsch, W.: Der biologische Landbau in Österreich – Entwicklungen und Perspektiven [Organic Farming in Austria]. *Agrarwirtschaft* 50(7):pp. 400-409, 2001, s. 402.

⁶¹ Entwicklung der Biobetriebe in Österreich seit 1980 [online], Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, 2004 [cit. 5.1.2007].
Dostupné z: <<http://www.umweltbundesamt.at/umweltschutz/landwirtschaft/biolandbau/>>.

6.2.2 Právní úprava EZ v Rakousku

Problematika EZ je v Rakousku obsahem „Rakouského potravinového kodexu“ (*Österreichischer Lebensmittelcodex*) kapitoly A.8 „Zemědělské produkty z ekologického zemědělství a z nich vyrobené následné produkty“ (*Landwirtschaftliche Produkte aus biologischem Landbau und daraus hergestellte Folgeprodukte*). Od roku 1983 tvořila tato kapitola zákonný základ pro ekologické hospodaření a problematiky s tímto hospodařením související. K značné redukci vnitrostátní úpravy došlo 1.7.1994 v souvislosti s účinností nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. Okruh upravovaných věcí se zúžil, dnes i kodex upravuje v kapitole A.8 pouze národní specifika a věci nařízením neupravené.

Kapitola A.8 kodexu upravuje podrobněji chov zvířat, při kterém hraje důležitou roli **index šetrného chovu zvířat** (*Tiergerechtheitsindex*). Pomocí objektivních kritérií indexu lze určit míru ekologičnosti hospodaření u konkrétního chovu zvířat. Kodexem je dále obsáhleji upraveno ekologické vodní hospodářství a ekologický chov divoké zvěře. Součástí kodexu je i výčet povolených přídavných látek a pomocných látek v souladu s přílohou IV nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. Regulováno je i maximální možné znečištění produktů škodlivými látkami. V druhém odstavci je upravena problematika označení. Produkt musí být viditelně označen, musí sestávat min. z 95% složek z EZ, je možné používat synonyma slova biologický jako organicko-biologický a ekologický.

Pro označení produktů vyprodukovaných v souladu s nařízením (EHS) č. 2092/91 a kapitolou A.8 potravinového kodexu slouží dva druhy **AMA-bio-znaků** (*AMA-Bio-Zeichen*), ty propůjčuje organizace „Zemědělský trh Rakousko“ (*Agrarmarkt Austria*). Červená varianta označuje výrobek, jehož suroviny pochází převážně z Rakouska, varianta černá tuto garanci původu neposkytuje.

Regulace koexistence GMO zemědělství s dalšími druhy je obsažena v zákoně o genetickém inženýrství (*Gentechnikgesetz*) a potravinovém zákoně

(**Lebensmittelgesetz 1975**). Tyto zákony obsahují především úpravu odpovědnosti za škodu. Zákony k určení regulaci koexistence vydaly nebo připravují i jednotlivé spolkové státy. Nazývají se zákony prevence genetického inženýrství (**Gentechnik-Vorsorgegesetz**) a upravují podrobně např. oznamovací povinnost, odškodnění či dozor. Vzdálenosti mezi pozemky na žádné z úrovních doposavad upraveny nejsou.

V Rakousku je upravena výroba ekologických nepotravinových výrobků, a to výroba **přírodní kosmetiky** na zákonné úrovni kapitolou B 33 kodexu. Úprava výroby **přírodních textilií** součástí kodexu není a řídí se směrnicemi IVN⁶².

6.2.3 Nadstandardní úprava

Také v Rakousku působí svazy sdružující ekologicky hospodařící zemědělce. K současnému datu je svazů 12 a členy tvoří přibližně 70 procent všech hospodařících subjektů. Mezi nejznámější svazy patří Bio Ernte Austria a Demeter. Svazy jsou od roku 2005 sdruženy do spolku „**Bio Austria**“. Svazy vydávají soukromé směrnice. Ty jsou i zde dodatečnou přísnější úpravou, jíž se člen svazu dobrovolně zavazuje, má-li zájem o označení svých produktů značkou svazu.

Mezi soukromoprávní úpravu můžeme v Rakousku zařadit směrnice obchodních řetězců, které používají vlastní bio-značky (např. obchodní řetězec Billa se značkou Ja!natürlich) a smluvní podmínky AMA pro podpůrná opatření pro „ekologický způsob hospodaření“ v rámci ÖPUL⁶³.

Zemědělci mající zájem hospodařit dle pravidel IFOAM a používat logo s nápisem IFOAM ACCREDITED mají v Rakousku možnost zúčastnit se

⁶² Vogl, C. R., Kummer, S., Hartl, A.: Biologische Landwirtschaft und Markt. Universität für Bodenkultur, Wien 2006, s. 32-40.

⁶³ Vogl, C. R., Kummer, S., Hartl, A.: Biologische Landwirtschaft und Markt. Universität für Bodenkultur, Wien 2006, s. 7.

programů svazů Bioland e.V. a Naturland – Verband für ökologischen Landbau e V⁶⁴.

6.3 Kontrolní a certifikační systém

Kontrolní a certifikační činnost je v Rakousku prováděna dle nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. Potravinářský kodex odkazuje na čl. 8 a 9 výše uvedeného nařízení a průběh kontroly a certifikace sám blíže nespecifikuje. Kontrolu a certifikaci subjektů podnikajících v EZ provádí kontrolní organizace, které podléhají akreditaci a doзору akreditačního orgánu Spolkového ministerstva pro zemědělství a práci (*Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit* BMWA). Akreditace kontrolních orgánů probíhá dle akreditačního zákona (*Akkreditierungsgesetz AkkG*). Akreditační orgán BMWA provede u kontrolního orgánu zkoušku dle ISO/IEC 17020, EN 45011 a nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. V tom se rakouská úprava liší od německé, kde mají akreditaci v kompetenci orgány jednotlivých spolkových zemí. Paralelně provádí dozor také orgány potravinového dohledu jednotlivých spolkových zemích, spadající pod Spolkové ministerstvo pro zdraví a ženy (*Bundesministerium für Gesundheit und Frauen* BMGF)⁶³.

V Rakousku je od roku 2003 činných 7 kontrolních organizací (v roce 1997 jich v Rakousku působilo 22)⁶⁵. Zemědělec hospodařící ekologicky musí mít uzavřenou smlouvu o kontrole a certifikaci s jednou z těchto kontrolních organizací. Kontrolní organizace provádějí min. jedenkrát ročně kontrolu osob podnikajících v EZ. Do pravomocí kontrolních organizací patří i kontrola směrnic svazů.

⁶⁴ IFOAM Accredited Certification Bodies, as of January 2, [online], IOAS, 2007. [cit. 11.1.2007]. Dostupné z: <www.ioas.org>.

⁶⁵ Vogl, C. R., Darnhofer, I.: Das Bio-Kontrollsystem in Österreich - Funktionsweise, Stärken, Schwächen, Handlungsbedarf. In: Ökosoziales Forum Österreich: Wintertagung, 10.-14. Februar 2003, Sien 2003. 125-131.

6.4 Finanční podpora EZ v Rakousku

Státní dotace podporující finančně EZ byly v Rakousku zavedeny na počátku 90. let. Od vstupu do EU v roce 1995 se na financování EZ, na základě platných nařízeních, podílí i EU (kap. 3.4.2). Také v Rakousku bylo nutné vytvořit programy regulující poskytování finanční podpory, těmi se staly rakouské programy životního prostředí pro zemědělství (*Österreichisches Umweltprogramm für die Landwirtschaft – ÖPUL*) ÖPUL 95, ÖPUL 98, ÖPUL 2000 a ÖPUL 2007.

Na období 2007-2013 byl pro realizaci nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 v Rakousku vytvořen program **ÖPUL 2007**. Na jeho základě je možné poskytovat dotace pro EZ z titulu biologického způsobu hospodaření. Pro nárok na dotaci dle ÖPUL 2007 musí zemědělec hospodařit dle nařízení Rady (ES) č. 2092/91 a kapitoly A.8 rakouského potravinového kodexu a musí mít pro daný rok do 31.1. uzavřenou smlouvou s kontrolní organizací. Na základě programu je vydána zvláštní směrnice ÖPUL (*Sonderrichtlinie ÖPUL 2007*), jejíž obsahem jsou i přílohy vymezující např. povolená hnojiva a účetní povinnosti. Splní-li ekozemědělec kritéria stanovená směrnicí ÖPUL, má nárok na dotaci, jejíž výše je odvozena z druhu hospodaření a velikosti obhospodařované plochy.

6.5 Budoucnost EZ v Rakousku

Rakousko vypracovává na rozdíl od ČR či Německa akční plány pro kratší období a to Akční program pro ekologické zemědělství (*Aktionsprogramm Biologische Landwirtschaft*) pro léta 2001-2002, 2003-2004 a 2005-2008. Tyto programy podporují EZ v oblastech výzkumu a propagace, problematiky zajištění odbytu na trhu, styku s veřejností, kontroly, poradenské služby a vzdělávání. V současné době se strategie Rakouska v oblasti EZ řídí **Akčním programem pro EZ pro léta 2005-2008**. Akční program obsahuje jednotlivé cíle, např. udržet si pozici 1. biozemě v EU, zvýšit podíl s bio-

výrobky na trhu na 6-7% a zvýšit povědomí společnosti o bio-výrobciích, především propagací EZ v médiích a školách⁶⁶. Z pohledu de lege ferenda lze očekávat změny i u právní úpravy Rakouska v souvislosti s novým nařízením, nahrazujícím 1.1.2009 nařízením Rady (EHS) č. 2092/91.

7. Právní úprava EZ ve Švýcarsku

7.1 Historie

Švýcarsko patří v oblasti EZ k průkopnickým státům. První biodynamicky hospodařící podniky zde působily již v 30. letech 20. století. V roce 1949 vznikl ve Švýcarsku organicko-biologický zemědělský systém, který se ve Švýcarsku prosadil (dnes zde podle něj hospodaří 97% ekozemědělců⁶⁷) a ovlivnil vývoj EZ v Německu a Rakousku. Pro produkty EZ byla v roce 1952 zavedena značka DEMETER.

V roce 1973 byl založen **Výzkumný ústav ekologického zemědělství** (*Forschungsinstitut für biologischen Landbau* FiBL), jedna z prvních vědeckých institucí EZ a člen IFOAM, významný pro jeho rozvoj⁶⁸. V roce 1980 se FiBL podílel na vzniku prvních směrnic, upravujících ekologické hospodaření pro Švýcarsko a IFOAM a zavedl logo označující produkty pocházející z EZ. Existence **BIO SUISSE**, spolku sdružujícího ve Švýcarsku většinu svazů a ekozemědělců, se datuje od roku 1981. Ten samý rok vydal i BIO SUISSE první směrnice. Rozvoj EZ probíhal za podpory FiBL a BIO SUISSE plynule, větší „rozmach“ EZ nastal v druhé polovině 90. let.

⁶⁶ Aktionsprogramm Biologische Landwirtschaft 2005-2008, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, s. 3.

⁶⁷ Niggli, U.: Der biologische Landbau in der Schweiz, FiBL, Frick 2002, s. 4.

⁶⁸ Milestones von 1973 bis 2006 [online], FiBL, [cit. 5.1.2005]. Dostupné z: <<http://www.fibl.org/fibl/milestones.php>>.

V současné době je podíl ekologicky obhospodařované půdy z celkového množství zemědělské půdy více než 10%.

7.2 Právní úprava EZ v Švýcarsku

7.2.1 Struktura právní úpravy EZ ve Švýcarsku

EZ je v Švýcarsku regulováno

- vnitrostátní právní úpravou
- nadstandardní úpravou

Švýcarsko není členem EU, komunitární právo není tedy pro tuto zemi závazné. Švýcarsko je zařazeno v seznamu třetích zemí v nařízení Komise (EHS) č. 94/92, které stanovuje provádějí pravidla k režimu pro dovozy ze třetích zemí dle Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91. Ekologické výrobky ve Švýcarsku produkované a nařízením vyjmenovanými kontrolními orgány certifikované jsou na základě tohoto nařízení považovány v EU za ekologické.

7.2.2 Právní úprava EZ ve Švýcarsku

Ústřední normou ve Švýcarsku upravující problematiku EZ je **nařízení SR 910.18 o biologickém zemědělství a označování biologicky vyprodukovaných výrobků a potravin (Bio-nařízení)** z 22. září 1997. Bio-nařízení pojednává ve čtyřiceti člancích a jedné příloze o problematikách biologické produkce, označení zahraničních výrobků, kontrolním řízení a certifikaci. Jediná příloha tohoto nařízení pojednává o kontrolním řízení.

Druhý předpis upravující problematiku EZ je **nařízení EVD (EVD, Švýcarský národohospodářský rezort (Eidgenössisches Volkswirtschaftsdepartement)) 910.181 o biologickém zemědělství**, vydaný stejného dne jako předpis výše uvedený, tedy 22. září 1997. Jedná se o prováděcí předpis Bio-nařízení, který

blíže upravuje jednotlivé oblasti. Ve svých člancích upravuje podrobněji ekologický chov včel, osvědčení pro dovoz a informační systém podávající informace o dostupném bio krmivu a rostlinném rozmnožovacím materiálu. Těžiště nařízení je obsaženo v jeho 10 přílohách. Ty obsahují taxativní výčet povolených hnojiv, přísad, pomocných látek používaných při zpracování bioproduktů a ochranných prostředků při péči o rostliny. Obsahem příloh jsou i požadavky na ekologický pro chov zvířat, zpracování bioproduktů a seznam třetích zemí a jejich uznaných kontrolních a certifikačních organizací (ČR je zahrnuto v položce členské státy EU). V příloze 9 jsou obsaženy vzory formulářů používané jako kontrolní potvrzení při dovozu výrobků EZ ze zahraničí.

Švýcarsko uzavřelo 21. července 1999 s Evropským společenstvím **dohodu o obchodu se zemědělskými produkty**. Součástí této dohody je i příloha 9 pojednávající o bioproduktech a biopotravínách. Strany se ve čl. 3 přílohy 9 dohodly na rovnocenné právní úpravě EZ. Z tohoto důvodu je švýcarská úprava v oblasti EZ velmi podobná úpravě EU. Články 1 nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 a Bio-nařízení vymezující oblast působnosti jsou téměř shodné, Bio-nařízení se taktéž vztahuje na nezpracované rostlinné a živočišné produkty, hospodářská zvířata, zpracované rostlinné a živočišné výrobky a krmiva, krmné směsi a krmné suroviny. Podobnost lze dále nacházet i v jednotlivostech, např. slovem bio (popř. synonymem öko) lze označovat ty výrobky, které obsahují min. 95% složek pocházejících z EZ, přičemž neobsahují složky zakázané včetně GMO. Státní neobsahuje logo označující výrobky pocházející z EZ. Na ekologických výrobcích jsou tedy používána loga svazů či obchodních řetězců, nejčastěji se jedná o logo BIO SUISSE.

Strukturou je švýcarská úprava podobná úpravě ČR před vstupem do EU. Ústřední zákon doplňuje detailněji nařízení upravující jednotlivé oblasti. Na úrovni kantonů v současné době neexistuje speciální úprava EZ.

Finanční podpora pro EZ je poskytována na základě **nařízení 910.13 SR o přímých platbách na zemědělství (Direktzahlungsverordnung, DZV)** (viz. 7.4).

Úprava koexistence GMO zemědělství s ostatními druhy je obsažena ve švýcarském zákoně o genetickém inženýrství (**Gentechnikgesetz, 814.91**). Zákon upravuje odpovědnost škůdce a povinnost osob pěstujících geneticky modifikované potraviny škodám předcházet. Vzdálenost mezi pozemky s GMO potravinami a pozemky ostatními není určena.

7.2.3 Nadstandardní úprava

Ve Švýcarsku působí velké množství regionálních a celostátních svazů shromažďujících ekologické zemědělce. Většina těchto svazů, včetně např. biodynamického svazu DEMETER, je členy zastřešujícího svazu **BIO SUISSE**. Ačkoli není povinností být členem BIO SUISSE, většina svazů je v jeho rámci sdružena. Svazem, který není členem BIO SUISSE, je např. švýcarský svaz sdružující ekologické chovatele včel Apibio.

BIO SUISSE vydává pro své členy poměrně obsáhlé směrnice, které jsou detailnější a přísnější než zákonná úprava, jsou s ní však v souladu. Svaz DEMETER, který je členem BIO SUISSE, vydává vlastní směrnice, které jsou v souladu jak s vnitrostátní úpravou, tak se směrnicemi BIO SUISSE. Tyto směrnice obsahují ještě přísnější ustanovení, kterými se odlišují od výše uvedených předpisů. Směrnice švýcarského svazu DEMETER musí být současně v souladu s aktuálními mezinárodními směrnicemi DEMETER⁶⁹. Směrnice vydávají také samostatné svazy jako Apibio či obchodní řetězce, používající vlastní bio-značku (např. Migros-Bio). Směrnice Migros-Bio upravují především požadavky na dodavatele, dodané bioprodukty a označení Migros-Bio.

BIO SUISSE disponuje 2 druhy označení produktů pocházejících z EZ v závislosti na původu složek (více či méně než z 90% ze Švýcarska) (viz. příloha 2). Speciální označení je používáno pro produkty z přechodného období a pro pomocné látky povolené v EZ. Vlastní loga používají jednotlivé

⁶⁹ DEMETER-Anbau Richtlinien (Stand: 1.1.2003), Verein für biologisch-dynamische Landwirtschaft, 2003, s. 3.

svazy (např. DEMETER, či Apíbio) a obchodní řetězce obchodující s biopotravinami, např. Coop – NaturaPlan a Migros – Bio Produktion (tyto dva řetězce prodávají tři čtvrtě biopotravin, pouze 15% jich prodají specializované bio-prodejny⁷⁰).

IFOAM program (program, jehož respektování umožňuje při hospodaření používat označení IFOAM ACCREDITED), nabízí ve Švýcarsku svazy Bioland e.V. a Soil Association Certification Ltd.

7.3 Kontrolní a certifikační systém

Úprava kontrolního a certifikačního systému je obsahem Bio-nařízení SR 910.18 a jeho jediné přílohy. Příloha určuje povinnosti osob podnikajících v EZ, kontrolu při hospodaření, výrobě, dovozu, skladování a uvádění bio-výrodků na trh. Kontrolní a certifikační organizace musí být akreditovány dle „akreditačního a označovacího nařízení“ SR 946.512. Současně musí být akreditovány dle norem ISO EN 45011 a ISO/IEC 17020. Švýcarským akreditačním orgánem je **Spolkový úřad pro metrologii a akreditaci** (*Bundesamt für Metrologie und Akkreditierung*). Tento úřad je současně orgánem provádějícím dozor nad kontrolními orgány. Podle čl. 34 Bio-nařízení se na dozoru podílí „potravinové kontrolní orgány kantonů“, které při zjištění porušení informují nadřízený Spolkový úřad a kontrolní orgán.

Ve Švýcarsku působí v současné době 5 kontrolních organizací. Mezi největší patří **bio.inspecta AG** a **Institut für Marktökologie (IMO)**. 4 z těchto organizací jsou akreditované EU (dvě výše jmenované organizace a SQS a BTA). Výrobky jimi certifikované mohou být tedy vyváženy do zemí EU jako ekologické. Některé z těchto organizací mají v pravomoci i kontrolu a certifikaci dle svazových směrnic u členů svazů. Kontrolní orgán musí provést kontrolu podniků min. jedenkrát ročně (u podniků v přechodném období dvakrát za rok).

⁷⁰ Biotrh celosvětově expanduje, Bio Obchod – únor 2006, s. 3.

7.4 Finanční podpora EZ ve Švýcarsku

Finanční podpora ve Švýcarsku se liší od ostatních zde uvedených zemích z důvodu nečlenství v EU. Ekologické zemědělství je ve Švýcarsku dotováno na základě nařízení **910.13 SR o přímých platbách na zemědělství**, kde je tato podpora upravena převážně v článcích 57 a 58 v rámci ekologických plateb. Platby jsou poskytovány osobám hospodařícím dle Bio-nařízení a pohybují se v rozmezí 200 až 1200 franků za hektar (cca 125 až 750 Euro). Při chybném hospodaření lze platby krátit na základě **směrnice o krácení přímých plateb** (*Direktzahlungs-Kürzungsrichtlinie*) z 27.1.2005. V roce 2003 činil podíl plateb na EZ z celkových ekologických plateb 7%⁷¹. Titul EZ lze dále kombinovat s tituly dalšími, např. s „obzvláště šetrným chovem hospodářských zvířat“.

7.5 Budoucnost EZ ve Švýcarsku

Švýcarsko nemá v současné době vybudován speciální akční plán pro EZ, jak je tomu u členských států EU. O ekologickém zemědělství a jeho existenci v budoucnosti pojednávají jiné plány či programy. Problematikou zákonné úpravy EZ a jeho dotování v budoucnu se zabývá „Zemědělský plán 2011“ vydaný BLW. Na nutnosti podpory EZ poukazuje i dokument BLW „Švýcarská zemědělská politika“ z roku 2006⁷² a o přínosu EZ pojednává také publikace Švýcarské společnosti pro prevenci a zdraví, vypracovaná jako projekt národní zdravotní politiky a Švýcarska „Zdravotní cíle pro Švýcarsko“⁷³.

Legislativa EZ je na dobré úrovni, rozvoji EZ ve Švýcarsku by mohlo pomoci zákonem upravené jednotné bio-logo. Dokument BLW „Zemědělská politika

⁷¹ Agrarbericht 2004, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern 2004, s.164.

⁷² Die Schweizer Agrarpolitik, Ziele, Instrumente, Perspektiven, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern 2006, s. 7.

⁷³ Ackermann-Liebrich, U., Paccaud, F., Lauffer, R., Santos-Eggimann, B.: Gesundheitsziele für die Schweiz, Gesundheit für alle im 21. Jahrhundert (WHO Europa), Schweizerische Gesellschaft für Prävention und Gesundheitswesen, Bern 2002, s.44.

2011⁷⁴ poukazuje na rozdíly mezi ekologickou úpravou a úpravou švýcarskou. Jedná se především o problematiku ekologické a neekologické souběžné produkce. Tuto a další změny lze očekávat vzhledem k uzavřené dohodě o obchodu se zemědělskými produkty s EU a rovněž v souvislosti nahrazením NR 2092/91 novým nařízením dle návrhu 2005/0278 (CNS).

8. Komparace

8.1 Úvod

Právní úprava v ČR, Německu a Rakousku je velmi podobná z důvodu členství těchto zemí v EU a závaznosti právních předpisů EU. Úprava těchto států se liší pouze v oblastech EU zcela neregulovaných. Těmito oblastmi jsou převážně kontrolní systém, označování produktů pocházejících z EZ, některé oblasti hospodaření a financování EZ. Švýcarská úprava má na základě dohody s EU obsahově úpravu kompatibilní s EU, její obsah je tedy taktéž podobný úpravě výše uvedených států.

8.2 Problematika hospodaření

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 upravuje v rámci ekologického hospodaření ekologické pěstování rostlin a ekologický chov zvířat. V rámci regulace ekologického chovu zvířat ponechává EU určitý prostor vnitrostátní úpravě členských států. Česká republika upravuje samostatně chov králíků a ryb, Rakousko reguluje taktéž ekologický chov ryb a divoké zvěře, Německo speciálními ustanoveními v této oblasti nedisponuje. Švýcarsko vymezuje

⁷⁴ Meier, T., Lanz, S.: Agrarpolitik 2011, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern 2005, s. 106-107.

povolené druhy zvířat pro chov v EZ v článku 15 Bio-nařízení, přičemž mezi tyto druhy zahrnuje i králíky či bizony. EU nedisponuje závaznou úpravou koexistence GMO zemědělství s dalšími druhy. Ve všech popisovaných státech je tato oblast regulovaná na zákonné úrovni. V Rakousku upravují oblast koexistence navíc i jednotlivé spolkové země. Minimální vzdálenost pozemků je stanovena pouze v ČR.

8.3 Problematika výroby

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 se vztahuje pouze na výrobu bioproduktů. Úpravu výroby nepotravinových produktů neobsahuje. Částečnou úpravou této oblasti disponuje Rakousko, součástí potravinového zákoníku je výroba přírodní kosmetiky. Ostatní popsané státy tuto oblast veřejnoprávně neregulují.

8.4 Kontrolní a certifikační systém

Výkon činnosti kontrolních organizací je podrobně upraven nařízením Rady (EHS) č. 2092/91. Jednotlivé členské státy regulují oblast kontroly a certifikace především v oblasti kompetence správních vnitrostátních orgánů. Tyto správní orgány zmocňují/schvalují kontrolní organizace, odnímají daný souhlas či vykonávají nad kontrolními organizacemi dozor. Rozdíl mezi jednotlivými zeměmi je v míře koncentrace státní správy v této oblasti, např. v Německu disponují orgány členských států většími pravomocemi, než ve státech ostatních. Kontrolní orgány musí být akreditované vnitrostátním akreditačním orgánem dle stejných kritérií, stejně tak výkon samotné kontrolní činnosti pověřenou osobou je ve všech státech podobný.

8.5 Problematika označení

Mimo označení slovy ekologický, biologický, či zkratkami eko a bio a kódem kontrolní organizace jsou certifikované produkty pocházející z EZ označovány speciálními logy. Nařízení rady (EHS) č. 2092/91 upravuje logo společenství, kterým mohou být označovány produkty vyrobené dle tohoto nařízení a pocházející z EU. Používání loga společenství je dobrovolné. Existence a úprava vnitrostátních znaků je odlišná. Německo a ČR disponují zákonně upraveným logem pro certifikované produkty pocházející z EZ, přičemž země původu nehraje při označení roli. V Rakousku propůjčuje znak organizace AMA. Znak AMA existuje ve dvou barevně odlišných podobách v závislosti na původu složek produktu. Ve Švýcarsku neexistuje jednotný celostátně používaný a zákonně upravený znak, nejpoužívanějším znakem je logo svazu BIO-SUISSE (viz Příloha 2).

8.6 Finanční podpora

Finanční podpora EZ se u členských zemí EU odvíjí od vypracovaných dlouhodobých plánů. Ekologické zemědělství je jako nákladnější systém dofinancováváno v rámci agroenvironmentálních opatření. V ČR stanovuje částku a podmínky národní plán a nařízení vlády, v Rakousku národní plán ŐPUL a v Německu především programy jednotlivých členských států. Ve Švýcarsku je podpora EZ upravena zákonem o přímých platbách v rámci plateb ekologických. Výše poskytované částky se pohybuje v rozmezích (viz jednotlivé kapitoly)

- Česká republika – cca 95 až 903 Euro (2007)
- Německo – 102 až 1220 Euro (2006)
- Rakousko – 160 až 800 Euro (2007)
- Švýcarsko – cca 125 až 750 Euro (2006)

Závěr

V této práci jsem se pokusil nastínit problematiku právní úpravy ekologického zemědělství, a to především v České republice a německy mluvících zemích. Definoval jsem základní pojmy, pojednal o současném stavu právní úpravy, provedl následnou komparaci a pokusil se i o některé úvahy de lege ferenda. Právní úprava je v mnou popsaných zemích v současné době na velmi dobré úrovni. Upraveny jsou veškeré důležité potřebné instituty, včetně oblasti hospodaření, výroby biopotravin, kontrolního a certifikačního systému, označování i financování EZ.

Mezi problematiky, které považuji za vhodné do budoucna upravit, bych zařadil ekologický chov ryb, králíků a divoké zvěře na úrovni EU. Dále pokládám za žádanou úpravu výroby nepotravinových ekologických produktů, především kosmetiky, textilií, hygienických potřeb a čistících prostředků, vzhledem k rozvoji tohoto odvětví.

V oblasti EU považuji dále za příhodné upravit povinné evropské označení ekologických produktů, přičemž se domnívám, že země původu jednotlivých surovin by při označení neměla hrát roli. Jednotné povinné označení na úrovni EU, nahrazující znaky jednotlivých států, by mohlo mít za důsledek lepší orientaci spotřebitelů na trhu. Existenci log jednotlivých soukromoprávních svazů pokládám za případné ponechat, jelikož produkty jimi označené jsou vyprodukované dle nadstandardní úpravy.

Samotné nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 prošlo dlouhým vývojem, přičemž od 1.1.2009 by mělo toto nařízení být zcela nahrazeno nařízením novým. O vhodnosti a podobě nového nařízení se vedou mnohé debaty. Osobně považuji některé kroky za pozitivní, např. zavedení principů a zásad a lepší systematičnost tohoto předpisu. Jiné kroky však vnímám jako riskantní, a to především opuštění nulové tolerance GMO u ekologicky produkovaných výrobků. Nové nařízení umožňuje 0,9% GMO u ekologického výrobku v rámci náhodné kontaminace. Dosavadní záruka nepřítomnosti GMO v biopotravině

hraje dle mého názoru značnou roli při výběru spotřebitelů. Ti vnímají ekologicky vyprodukované potraviny za potraviny s nejmenším zdravotním rizikem a možnost přítomnosti GMO by toto vnímání mohla do jisté míry ovlivnit. Nové nařízení navíc neumožňuje se od této úpravy odchýlit, legislativy národních států by tedy neměly možnost výskyt GMO v ekologických potravinách zcela zakázat. Variantu uvádět kontaminované výrobky na trh jako neekologické, přičemž by vzniklou škodu (tedy rozdíl mezi cenou produktu z EZ a ceny produktu po znečištění) hradily osoby za kontaminaci a za vzniklou škodu odpovídající, považuji za vhodnější. Problematiku koexistence zemědělství používajícího GMO a jejich deriváty s ostatními druhy zemědělství by bylo žádoucí na evropské úrovni závazně regulovat.

Otázkou v oblasti EZ je také míra centralizace právní úpravy, tedy do jaké míry je vhodná a účelná úprava této oblasti v rámci komunitárního a nadnárodního práva. Pro zajištění obchodu v rámci EU a mimo tyto země a pro možnost označení produktů jednotným znakem považuji za vhodnou centrální podrobnou úpravu komunitárním právem. Vnitrostátní úprava členských států by měla poté obsahovat především regulaci vnitrostátního kontrolního systému, přičemž pro akreditaci kontrolních organizací lze uvažovat o zřízení zvláštního akreditačního systému na úrovni EU. Dle poslední verze nového nařízení by se měl na ekologickou kontrolu a certifikaci vztahovat EU oficiální systém kontroly potravin a krmiv. Tento fakt vyvolává obavy přílišné byrokratizace, na druhou stranu by mohl napomoci dosáhnutí rovnocenné kvality produktů pocházejících z EZ ve všech zemích EU. Spotřebitel by měl mít při koupi produktu označeného EU značkou záruku, že kupuje ekologickou potravinu shodné kvality, nezávisle na zemi jejího původu.

S centralizací právní úpravy EU dále souvisí otázka harmonizace úpravy s nadnárodními normami IFOAM a Codexu Alimentarius. Tyto normy by mohly hrát značnou roli při dovozu ekologických produktů z třetích zemí. Harmonizace nadnárodních norem s úpravou EU by mohla pomoci vzájemnému uznávání bioproduktů.

V ČR v současné době neexistuje program, v jehož rámci by bylo možné hospodařit dle norem IFOAM. Důvodem zrušení programu byl minimální zájem ekologických zemědělců o tento způsob hospodaření. V případě dalšího rozvoje odvětví ekologického zemědělství bych však znovuzavedení možnosti pěstování dle norem IFOAM považoval za vhodné.

Domnívám se, že zemědělství by mělo více vycházet ze zásady předběžné opatrnosti, prevence a principu „znečišťovatel platí“. Tyto principy by měly napomoci prosazení šetrnějších zemědělských systémů k životnímu prostředí a přírodu devastující konvenční zemědělství by mohlo být nahrazeno zemědělstvím integrovaným a ekologickým. Pro realizaci a rozvoj těchto druhů zemědělství je nutná existence kvalitní právní úpravy. Právní úprava ekologického zemědělství těchto kvalit, dle mého názoru, dosahuje a nezbývá než doufat, že si tuto úroveň v budoucnu ponechá.

Použitá literatura:

Knihy:

Ackermann-Liebrich, U., Paccaud, F., Lauffer, R., Santos-Eggimann, B.: Gesundheitsziele für die Schweiz, Gesundheit für alle im 21. Jahrhundert (WHO Europa): Schweizerische Gesellschaft für Prävention und Gesundheitswesen, Bern 2002

Damohorský, M., Smolek M.: Zemědělské právo, IFEC s.r.o., Praha 2001

Dvorský, J. a kol.: Certifikační programy v ekologickém zemědělství a výrobě potravin, Zpravodaj KEZ o.p.s. 6, Praha 2003

Homolka, P., Ostrý, V., Urban, J.: Ekologické zemědělství - zdroj bezpečných krmiv a potravin, Studie Vědeckého výboru výživy zvířat při VÚŽV Praha - Uhřetěves, Praha 2005

IFOAM: The IFOAM NORMS for ORGANIC PRODUCTION and PROCESSING Version 2005, Bonn 2006

Konečný, M., Kotecký, V., Matoušek, L.: Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství, Hnutí DUHA, Brno 2004

Michaud, J., Wynen, E., Bowen, D.: Harmonization and Equivalence in Organic Agriculture Volume 1, UNCTAD, FAO & IFOAM, 2004

Meier, T., Lanz, S.: Agrarpolitik 2011, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern 2005

Samsonová, P., Šarapatka, B., Urban J. (2005): Přínos ekologického zemědělství pro kvalitu podzemních a povrchových vod, PRO-BIO ve spolupráci s Bioinstitutem o.p.s., Olomouc 2005

Šimek M.: Základy nauky o půdě 4: Degradace půdy, Biologická fakulta JU, České Budějovice 2004

Štěrba, M., Zídek, T. a kol.: Nařízení o ekologickém zemědělství, výklad s příklady a konsolidované znění Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, Zpravodaj KEZ o.p.s. 7, Praha 2004

Švamberk, V.: Pravidla ekologického zemědělství a ekologický chov včel, Zpravodaj KEZ o.p.s. 5, Praha 2002

Urban, J., Šarapatka, B. a kol.: Ekologické zemědělství – učebnice pro školy i praxi 1. díl, Ministerstvo životního prostředí a PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Praha 2003

Vogl, C. R., Kummer, S., Hartl, A.,: Biologische Landwirtschaft und Markt, Universität für Bodenkultur, Wien 2006

Wrona, M.: Der ökologische Landbau und seine Produkte. Eine Arbeitshilfe für Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter im Naturkosthandel, Geschäftsstelle Bundesprogramm Ökologischer Landbau in der Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung, Bonn 2003

Články:

Biotrh celosvětově expanduje, Bio Obchod – únor 2006

Freyer, B., Eder, M., Schneeberger, W., Darnhofer, I., Kirner, L., Lindenthal, T. and Zollitsch, W.: Der biologische Landbau in Österreich – Entwicklungen und Perspektiven [Organic Farming in Austria]. Agrarwirtschaft 50(7):pp. 400-409, 2001

Obavy ohledně revize nařízení EU, Bio Obchod – březen 2006

Projekt Rudolf a FOA, Zemědělská škola č. 1, roč. 67/2004-5

Vogl, C. R., Darnhofer, I.: Das Bio-Kontrollsystem in Österreich - Funktionsweise, Stärken, Schwächen, Handlungsbedarf. In: Ökosoziales Forum Österreich: Wintertagung, 10.-14. Februar 2003, Wien 2003, s. 125-131.

Vogt, G.: Geschichte des ökologischen Landbaus im deutschsprachigen Raum [History of organic agriculture in the German-speaking region]. Ökologie & Landbau 118(2/2001), (Teil I), s. 47-49 und 119(3/2001), (Teil II), s. 47-49.

Internetové články:

(Plné odkazy jsou obsaženy v textu v poznámkách pod čarami.)

Bundesprogramm Ökologischer Landbau, Wikipedia, <http://de.wikipedia.org>

Codex Alimentarius, MZe ČR, Praha 2006, <http://www.mze.cz>

Entwicklung der Biobetriebe in Österreich seit 1980, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, 2004, <http://www.umweltbundesamt.at>

IFOAM Accredited Certification Bodies, as of January 2, IOAS, 2007, <http://www.ioas.org>

Javůrková, J: Informace Eurostatu o ekologickém zemědělství EU, Agronavigátor, 2003, <http://www.agronavigátor.cz>

Luonnonmukaista tuotantoa koskevat EU:n neuvoston ja komission asetukset, <http://wwwb.mmm.fi>

Milestones von 1973 bis 2006, FiBL, <http://www.fibl.org>

Nierberg, H.: Flächenbezogene Förderung bei Einführung und Beibehaltung ökologischer Wirtschaftsweisen und Kontrollkostenzuschuss nach Bundesländern im Jahr 2006 (Stand April 2006), Institut für Betriebswirtschaft und Bundesforschungsanstalt für Landwirtschaft (FAL), Braunschweig 2006, <http://www.oekolandbau.de>

Shrnutí Bioakademie 2005, PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, <http://www.pro-bio.cz>

Společná zemědělská politika, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2006 <http://www.euroskop.cz>

The IFOAM Organizational Structure, IFOAM, 2005, <http://www.ifoam.org>

Trávníček, P.: Shody a odlišnosti konvenčního a ekologického zemědělství, Praha 2005, <http://www.mikroregion-hranicko.cz>

Urban, J., Dytryová, K.: Rada zemědělských ministrů odsouhlasila hlavní rysy nového Nařízení Rady pro ekologické zemědělství, Bioinstitut, Olomouc 2006, <http://www.bioinstitut.cz/>

Úřední věstník Evropské unie, Pohled na nařízení (*) vydaná v roce 2006, <http://www.euroleg.cz/>

Verzeichnis der in der Bundesrepublik Deutschland zugelassenen Kontrollstellen gemäß Artikel 9 der Verordnung (EWG) Nr. 2092/91 unter Berücksichtigung der Erfüllung der Bedingungen der EN 45 011, Stand: 19.9.2006, <http://www.bmelv.de>

Výhody členství ve svazu PRO-BIO, PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Šumperk, <http://www.pro-bio.cz/>

Dokumenty a zprávy:

Aktionsprogramm Biologische Landwirtschaft 2005-2008, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft.

Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, MZe ČR, Praha 2004

Agrarbericht 2004, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern 2004

DEMETER-Anbau Richtlinien (Stand: 1.1.2003), Verein für biologisch-dynamische Landwirtschaft, 2003, s. 3.

Die Schweizer Agrarpolitik, Ziele, Instrumente, Perspektiven, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern 2006

Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006, MZe ČR, Praha 2004

Leguen de Lacroix, E.: Společná zemědělská politika, Evropská Komise - Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova, Brusel 2005.

Niggli, U.: Der biologische Landbau in der Schweiz, Forschungsinstituten für biologischen Landbau, Frick 2002

Přílohy k Národnímu strategickému plánu rozvoje venkova České republiky pro období 2007-2013, MZe ČR, Praha 2004

Program rozvoje venkova ČR na období 2007-2013, MZe ČR, Praha 2006

Směrnice PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců PRO EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ, PRO-BIO (ver. 1.1.2004), Šumperk 2004

Výroční hodnotící zpráva o programu Horizontální plán rozvoje venkova ČR za rok 2004, MZe ČR, Praha 2005

Výroční zpráva KEZ 2002 o.p.s., Chrudim 2003

Výroční zpráva KEZ o.p.s. 2005, Chrudim 2006

Příloha č. 1

Čísla nařízení (Rady, či Komise) modifikující nařízení Rady (EHS) č. 2092/91⁷⁵

1991: 2092/91

1992: 94/92, 1535/92, 2083/92, 3457/92, 3713/92

1993: 207/93, 1593/93, 2608/93

1994: 468/94, 688/94, 1468/94, 2381/94, 2580/94

1995: 529/95, 1201/95, 1202/95, 1935/95

1996: 418/96, 522/96

1997: 314/97, 345/97, 1488/97

1998: 1367/98, 1900/98

1999: 330/1999, 1804/1999

2000: 331/2000, 548/2000, 1073/2000, 1437/2000, 1566/2000, 1616/2000, 2020/2000, 2426/2000

2001: 349/2001, 436/2001, 1788/2001, 2491/2001

2002: 473/2002, 1113/2002, 1162/2002, 2382/2002

2003: 223/2003, 545/2003, 599/2003, 806/2003, 1452/2003, 2144/2003, 2277/2003

2004: 392/2004, 746/2004, 779/2004, 1481/2004, 2554/2004

2005: 1294/2005, 1318/2005, 1336/2005, 1567/2005, 1916/2005

2006: 592/2006, 699/2006, 780/2006, 1851/2006, 1991/2006, 1997/2006

⁷⁵ Luonnonmukaista tuotantoa koskevat EU:n neuvoston ja komission asetukset [online], [cit. 10.1.2007]. Dostupné z: <http://wwwb.mmm.fi/el/luomu/luomu_saad_eu.pdf>. Úřední věstník Evropské unie, Pohled na nařízení (*) vydaná v roce 2006 [online]. [cit. 10.1.2007]. Dostupné z: <http://www.euoleg.cz/2006/pohled_r.htm>.

Příloha č. 2

Grafické znaky, označující produkty pocházející z ekologického zemědělství v EU, České republice, Spolkové republice Německou, Rakousku a Švýcarsku.

I Grafický znak bioproduktů, jehož složky pocházejí ze zemí EU

II. Grafický znak bioproduktů v ČR

III. Grafický znak bioproduktů Zemědělského trhu Rakousko, barevná varianta je pro produkty, jehož složky pocházejí z Rakouska, černobílá pro produkty, jehož veškeré složky z Rakouska nepocházejí.

IV. Grafický znak bioproduktů v Německu.

V. Loga švýcarského spolku zastřešujícího většinu svazů švýcarských ekologických zemědělců. Logo s nápisem SUISSE značí ekologický výrobek, jehož min. 90% složek pochází ze Švýcarska. Logo bez nápisu značí produkt, neobsahující min. množství složek pocházejících ze Švýcarska.

Zusammenfassung:

Die vorliegende Diplomarbeit behandelt die rechtliche Regelung des ökologischen Landbaus in der Tschechischen Republik und im Ausland, vor allem in deutschsprachigen Ländern. Die Arbeit gliedert sich in acht Kapitel.

Das erste Kapitel beschäftigt sich mit der Problematik im Allgemeinen und grenzt die Begriffe gründlich ab. Weiterhin werden hier Geschichte, Zweck und Quellen jener Regelung erklärt.

Im zweiten Kapitel sind internationale Organisationen und Normen im Gebiet des ökologischen Landbaus beschrieben. Der Großteil des Kapitels ist IFOAM gewidmet, der Rest handelt von Codex Alimentarius.

Außer der Schweiz gehören alle beschriebenen Länder der EU an, deren rechtliche Normen größtenteils für die Mitgliedstaaten verbindlich sind. Die europäische Regelung ist Teil des dritten Kapitels. Hier wird vor allem die Verordnung (EWG) Nr. 2092/91 des Rates näher betrachtet. Das Kapitel beschäftigt sich darüber hinaus mit der Problematik der Koexistenz, der Finanzierung und der neuen Regelung, die ab 1.1.2009 wirksam werden soll.

Die folgenden 4 Kapitel behandeln die Entwicklung und den aktuellen Stand der rechtlichen Regelung des Ökolandbaus in der Tschechischen Republik, in der Bundesrepublik Deutschland, in Österreich und in der Schweiz. Im Fokus der Betrachtung stehen dabei ökologische Wirtschaft, Kontrollsystem, Zertifikation, Kennzeichen und Finanzierung. Unterschiede bezüglich der Regelungen sind im achten Kapitel beschrieben.

Die Arbeit endet mit einem Nachwort, das die rechtlichen Regelungen des ökologischen Landbaus nicht nur abschließend bewertet, sondern darüber hinaus Überlegungen zu „de lege ferenda“ liefert. Bestandteile der Arbeit sind auch Abkürzungen, ein Literaturverzeichnis und zwei Anlagen, die die Entwicklung der Verordnung (EWG) Nr. 2092/91 des Rates und Kennzeichnungen beschreiben.